

PRIMORSKI DNEVNIK je začel izhajati v Trstu 13. maja 1945, njegov predhodnik PARTIZANSKI DNEVNIK pa 26. novembra 1943 v vasi Zakriž nad Cerknim, razmnožen na ciklostil. Od 5. do 17. septembra 1944 se je tiskal v tiskarni «Doberdoba» v Govcu pri Gorenji Trebuši, od 18. septembra 1944 do 1. maja 1945 v tiskarni «Slovenija» pod Vojskim pri Idriji, do 8. maja 1945 pa v osvobojenem Trstu, kjer je izšla zadnja številka. Bil je edini tiskani partizanski DNEVNIK v zasluženi Evropi.

SVEČANA OTVORITEV MEDNARODNE KONFERENCE O MANJŠINAH V TRSTU

Manjšino je treba zaščititi kot skupnost in pri tem uveljaviti njeno vlogo subjekta

Udeležence so pozdravili: predsednika tržaške in goriške pokrajine Zanetti in Chientaroli, župan Spaccini, predsednik dežele Comelli, vodja jug. delegacije Belovski in Anglež Whitaker. Poročila Capotortija in Jončiča ter referati De Maura, Klemenčiča in Passerin D'Entrevesa

Ob prisotnosti predstavnikov Baskov, Kataloncev, Okcitanecv, narodnostnih manjšin anglosaksonskega izvora, Romov, manjšin iz Švice, skoro vseh manjšinskih skupnosti, ki živijo v Jugoslaviji in seveda ob številni in kvalificirani prisotnosti predstavnikov slovenske narodnostne skupnosti, ki živi v Italiji. Slovencev iz Avstrije, se je večer ob 15.30 pričela mednarodna konferenca o manjšinah. Predsednik pokrajine ter istočasno predsednik pripravljalnega odbora Dr. Zanetti, je pozdravil vse prisotne in med njimi tudi številne predstavnike krajevnih oblasti, političnih in kulturnih krogov. Med udeleženci konferenca so opazili tudi predsednika komisije za mednarodne odnose skupščine SR Slovenije Eda Brajnika, predsednika komisije za manjšinska vprašanja SZDL Slovenije Sta Hartmana, znanstvenika in izvedenca za vprašanja Slovencev v Italiji prof. dr. Lava Čermelja in dr. Janka Jerija, uglednega primorskega političnega in javnega delavca dr. Jožo Vilfana, jug. gen. konzula v Trstu Eorisa Trampuža in še vrsto osebnosti iz Slovenije in Jugoslavije.

V imenu mesta je pozdravil predstavnike vseh manjšin tržaški župan Marcello Spaccini ter dejal, da se posebej pozdravlja vse one, ki živijo in trpe kot manjšine na vsem svetu. Spaccini je nadaljeval, da je treba ustavo italijanske republike izvesti s konkretnimi akti ter da je ta razgovor že dobro pričel, čeprav je treba napraviti še nadaljnje korake. Tržaški občinski odbor in vodilni tržaški politični predstavniki so mnogo naredili, da se ustvari novo omikano sožitje ter so pri tem upoštevali težnje velike večine prebivalstva. Treba je odstraniti vse, kar loči in ovrednoti skupne napore.

V imenu goriške pokrajine je predsednik Bruno Chientaroli omenil seminar, ki ga je maja priredila goriška pokrajina v sodelovanju s predstavniki slovenske manjšine. Dejal je tudi, da je goriški pokrajinski svet odobril obsežen politično-socialni dokument o vprašanih Slovencev, v katerem se zahtevajo normativni ukrepi za njih zaščito.

Predsednik deželne odbora Antonio Comelli pa je poudaril važnost konferencie, ki presega krajevni in ki ima nedvomno evropski pomen. Vprašanja manjšin so vedno bolj živa in vedno bolj v ospredju ne samo krajevne, temveč svetovne problematike, saj gre v bistvu za vprašanja miru in sodelovanja na svetu. Comelli je nato govoril o slovenski manjšini in o njenem prispevku k splošnemu kulturnemu bogatstvu ter sodelovanju. Dejal je, da se je dežela že obvezala in da bo nadaljevala s svojim delom, da bi spodbudila vlado, da bo sprejela ustrezne ukrepe za uveljavitev vseh pravic slovenske manjšine in za njeno globalno zaščito. To tudi izhaja iz italijanske ustave in ta zahteva ter ta obveznost je izraz osvobodilnega boja. Comelli je izrazil željo za čim popolnejšo zaščito italijanske etnične skupine v Jugoslaviji in nato ne skupine o zavesti dežele in celotnega prebivalstva Furlanije - Julijske krajine, da je treba sodelovati, kar je prišlo še zlasti do izraza med zadnjimi dogodki.

Nacionalni jugoslovanske delegacije Dimče Belovski je pozdravil mednarodno konferenco o manjšinah tudi v svojstvu predsednika seminarja OZN, ki je bil v teh dneh v Ohridu. Belovski je dejal, da je bil ohridski seminar o narodnostnih in drugih manjšinah zelo važen in koristen. Zaključki seminarja in poročilo, ki je bilo na seminarju sprejeto, bodo služili za nadaljnje delo komisije za celovite pravice OZN in za delo generalne skupščine OZN. Najvažnejši sklep, da je vprašanje celovite svetovne pomena in da je njegova rešitev v interesu celotne človeške skupnosti. Vprašanja manjšin torej ne spadajo samo v okvir človeških pravic posameznika, temveč gre za stvari, ki jih je treba reševati v interesu miru in sodelovanja. Ugotovilo se je namreč, da nacionalne niso nekaka «zapreka» temveč da v resnici bogatijo državo in celotno skupnost. Seminar OZN je poleg tega dokazal dobro voljo, ki obstaja, da bi se na mednarodni ravni delalo za ureditev mednarodne zaštite manjšin.

Težko je vzporejati tržaški in ohridski seminar — je dejal Belovski — saj je ohridska komisija organizirala OZN, vendar pa obstajajo važne podobnosti: isti je predmet «bravna» je, ista je pozornost in ista poštena želja, da se nekaj naredi v korist manjšin.

Dimče Belovski je ob koncu izrazil svoje zadovoljstvo zaradi dosežene stopnje dobrososedskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo in poudaril, da se morajo tudi v naprej razvijati ob poslednem spoštovanju suverenosti, o zemeljske celovitosti in nemevšanja v notranje zadeve. Važen čini telj odnosov med obema državama

je tudi skrb za narodnostne manjšine in pri tem je Belovski poudaril zaščito italijanske manjšine v Jugoslaviji in slovenske v Italiji.

V imenu britanskega instituta za manjšinska vprašanja je bivši minister britanske vlade Whitaker citiral Gandijevo izjavo, da je eno izmed osnovnih vprašanj sedanje civilizacije, kako družba ravna s svojimi manjšinami ter nadaljeval, da je res osrednje vprašanje sedanega sveta, kako uskladiti podrobnosti s celoto. Preprosto so manjšine žrtvena darila nepozornosti in slabe politične volje. Whitaker je izrazil upanje, da bo konferenca našla konstruktivne odgovore na ta vprašanja.

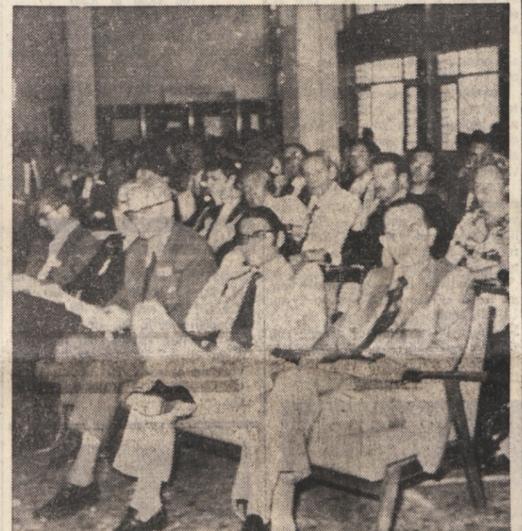
V svojem otvoritvenem govoru je predsednik tržaške pokrajine dr. Michele Zanetti kot predsednik pripravljalnega odbora sintetično prikazal vzroke, vsebino in cilje konference in poudaril pomembnost

dejstva, da je sedež konferencie Trst. To ni pomembno samo zato, je dejal Zanetti, ker živi v našem mestu in v naši deželi številna slovenska narodna skupnost, ampak tudi zato, ker je bilo za Trst venomer značilno stekanje treh velikih evropskih kultur — italijanske, slovenske in nemške. Govornik je omenil tudi tragično obdobje fašizma in nacionalizma, ko je imel Trst kot edino italijansko mesto žalošten privilegij, da je imelo nacistični lager, v katerem je umrlo na tisoče italijanskih, slovenskih, hrvaških in židovskih rodoljubov. Dr. Zanetti je tudi poudaril aktualnost problema manjšin in v tej zvezi omenil znane dogodke in Irmski referendum v švicarski Jurci, ukinitev manjšinskih organizacij v Franciji, zanikanje obstoja makedonskega naroda s strani Boljševiki, položaj sovjetskih Židov, bo-

je Baskov in Kataloncev ter dinamične atentate na slovenske ustanove v Trstu in na Koroškem. Predsednik tržaške pokrajine je nato govoril o pripravah za konferenco in o problemih, ki bodo obravnavani. Dejal je, da mora konferenca prispevati k razumevanju pojavov, ki so vezani na emigracijo manjšinskih skupin, kajti to je bistveni moment za ustvarjanje načina sožitja in medosebnih odnosov, ki ne bodo več nasilni ali izkoriščevalni. Treba je odkloniti in spremiti družbene in ekonomske mehanizme, je dodal, ki s tem, da ogrožajo to ali drugo manjšino, ogrožajo vse in vsakogar.

Dr. Zanetti je dejal, da je edina predpostavka organizatorjev konference izbira za človeka. Ne gre pa za abstraktnega človeka, ampak za človeka državljana v izpolnjevanju njegovih državljanskih dolžnosti. Pojmovanje zgolj abstraktnega človeka v bistvu sprejema ljudi in njihova vedenja samo, če so v skladu z organizacijskim modelom države, odklanja pa vse tiste, ki so različni, in tako uničuje pravo vlogo manjšin in naravnih razlik. Treba je v bistvu dejansko prispevati k rasti demokracij, katerim pripadamo, kajti vsak nadaljnji dialog bi bil brez pomena, ko bi pravice človeka in skupnosti pojmovali nezgodovinsko in abstraktno. Tako pojmovanje bi omogočalo nadaljnje poskuse asimilacije v škodo manjšin oziroma vključevanja njihovih manj zavestnih delov, kolikor se smatrajo «za dobre», to je bližje organizacijskemu modelu večine.

Potem ko je ugotovil, da moderna evropska zgodovina pozna številne primere take asimilacije, zatiranja in zasluževanja manjšin, od katerih je bil najbolj tragičen primer nacifašizma, je dr. Zanetti nadaljeval: «Človek je del etnične skupine prav tako kot je del države ali pripadnik določene veroizpovedi; zato mora etnična skupina s svojimi originalnimi in nje lastnimi značilnostmi imeti možnost, da opravlja svojo socialno funkcijo prav tako kot družina, vera ali svetovni nazor, v okviru katerega se človek razvija. Če na eni strani skupina, kateri pripada, človeka brani, ga mora na drugi strani tudi projektirati, nuditi mu konstanto, ki ga bo vodila v odnosih s širšimi skupnostmi in z drugimi kulturami, da mu bo zagotovljena svobodna izbira in uresničitev njegovih teženj.»

Pogled na dvorano v pomorski postaji, kjer se je večer pričela mednarodna konferenca o manjšinah. Na konferenci sodeluje okrog 500 gostov in med njimi številni predstavniki narodnostnih manjšin iz vse Evrope. Otvoritvenega zasedanja so se udeležili tudi vidni predstavniki oblasti in političnega življenja iz dežele Furlanije - Julijske krajine. Na sliki (od desne proti levi): dekan konzularnega zbora jugoslovanski generalni konzul v Trstu Boris Trampuž, podpredsednik deželne sveta Pittoni in tržaški kvestor Musumeci

PROTESTI PROTI NEDAVNIM VLADNIM UKREPOM SE NADALJUJEJO

POGOVOR MED RUMORJEM IN DE MARTINOM URADNO STALIŠČE KPI O DAVČNIH UKREPIH

RIM, 10. — Vladni ukrepi o zaostrižitvi davkov, podražitvi električnega toka in nekaterih drugih javnih storitev so naleteli na odločen odpor v italijanski javnosti. Ta odpor je povzročil v sami vladi precejšnjo zmedo. V tej zvezi je imel predsednik vlade Rumor nocoj daljši sestanek z glavnim tajnikom PSI De Martinom, saj so že mnogi socialistični voditelji izrazili resne dvome o koristnosti in učinkovitosti sprejetih ukrepov. Čeprav De Martino ni hotel dati podrobnih izjav o srečanju z Rumorjem, je vendar povedal časnarjem, da sta skupaj preučila številna sedanja vprašanja. Pred pogovorom z De Martinom je Rumor sprejel zakladnega ministra Colomba. Menijo, da se Rumor zavzema, da bi vlada dala večja jamstva v zvezi s sprostitvijo kreditov, kar naj bi vsaj delno odpravilo dvome in zaskrbljenost delavcev zaradi nevarnosti gospodarske recesije in povečanja brezposelnosti.

O tem vprašanju je bil osnovni spor med socialisti in demokrati v vladi. Samo zagotovilo demokristijanov, da se bodo sprostiti tudi krediti, je rešilo sedanje Rumorjevo vlado. Žal pa se, da zakladni minister Colombo še vedno vztraja pri svojem starem stališču, da bodo krediti sproščeni šele potem, ko bodo ugotovili učinkovitost sprejetih davčnih ukrepov.

Po številnih protestih sindikalnih organizacij in delavcev na shodih proti povzajanju davkov in naraščanju draginje, je politični urad KPI danes razpravljal o teh vprašanjih. Ob zaključku je izdal sporočilo, v katerem pravi, da so ukrepi, ki jih je sprejela vlada, da se spopade s hudim gospodarskim položajem, socialno krivični, da ne dajejo nobenega jamstva, da se bo začela

reševati gospodarska kriza in da predstavljajo nevarnost za poslabšanje gospodarskega položaja.

Sporočilo nadaljuje, da je v sedanjem položaju edina rešitev v stvarni spremembi gospodarske politike, načina vladanja in delovanja javne uprave. V tej zvezi, pravi sporočilo, je vodstvo KPI predlagalo demokratskih silam ukrepe, ki jih bi bilo treba sprejeti. Vlada pa se je odločila za davčne ukrepe in povišanje tarif, ki bodo bremenili skoraj izključno revno prebivalstvo, delavce, kmete in srednji sloj proizvajalcev. Obenem pa vlada ne izjavlja, da bo na prednostni listi pravila konec razpisavanju, velikim profitom, parazitizmu, da bo resno prisilila na visoke dohodke in dala pobude za nov gospodarski in so-

cialni razvoj v državi ter za odzdravitev javnega življenja. Zato, pravi politični urad KPI, so popolnoma upravičeni protesti in zgražanje ljudi proti vladnim ukrepom. Predsednik evropske zveze trgovcev Orlando pa je danes izjavil, da bo davčna zaostritev, podražitev tekočega goriva, elektrike in drugih javnih storitev neizbežno povzročila povišanje cen blaga in bi bilo treba sprejeti ukrepe, ki jih odločila je vlada. Zmanjšanje povzročila povišanje cen blaga in bi bilo treba sprejeti ukrepe, ki jih odločila je vlada. Zmanjšanje povzročila povišanje cen blaga in bi bilo treba sprejeti ukrepe, ki jih odločila je vlada.

Zelo kritično do vladnih ukrepov je tudi načelnik oddelka za tisk in propagando socialistične stranke Cicchitto, ki je med drugim dejal, da obstaja nevarnost, da bodo vladni ukrepi zadušili italijansko družbo. Pravi, da obstaja tudi nevarnost, da se bo vse to spreminilo v «enosmerno čarvačenje» s povečanjem brezposelnosti, ki je zelo hudo. Za vse to socialistični voditelji daje krivdo krščanski demokraciji.

Moro sprejel člane ZMJ
RIM, 10. — Italijanski zunanji minister Moro je danes na Farnesini sprejel skupino 12 članov Zvezne mladine Jugoslavije, ki so na obisku v Italiji kot gostje centra za italijansko - jugoslovanske odnose. V teku svojega bivanja v Italiji so člani ZMJ imeli vrsto stikov z mladinskimi organizacijami demokratičnih strank.

zaščiti manjšin ter vlogi manjšin v gospodarskem dogajanju. Seveda po antagonistični mednarodni konferenci, je niso prišle v pravi meri do izraza. To se bo zgodilo danes, ko bodo nastopili številni predstavniki prisotnih manjšinskih skupnosti in ko bomo tudi Slovenci v Italiji marsikaj povedali. Italijansko ustavno sodišče je izreko dve razsodbi v zvezi z ustanovo radiotelevizijskega obveščanja ter televizije po kablu in širjenja tujih televizijskih programov. Obe razsodbi se sklicujeta na čl. 21 republike ustanove, ki jamči neomejeno svobodo ob obveščanju (v skladu z zakonom), zahteva pa objektivnost obveščanja. Druga razsodba proglasa za nezakoniti prepovedi krajevnih televizije po kablu ter prenosnikov tujih programov.

Včeraj se je pričela v našem mestu mednarodna konferenca o manjšinah z uvodnimi govori nekaterih vidnih krajevnih predstavnikov, ki so zagotovili nadaljnje napore pri srednjih oblasteh, da se doseže globalna zaščita slovenske narodnostne skupnosti. V bistvu ta zagotovila niso nekaj novega, vendar pa so bila izražena pred mednarodnim forumom in pomenijo tako novo in upajno res obvezujočo obljubo. V središču prvega dne pa je bilo šest vnaprej prijavljenih poročil: predsednika pokrajine ter istočasno pripravljalnega odbora Zanettija in vidnih znanstvenikov iz Italije, Jugoslavije ter drugih držav Evrope. V našem listu podrobno poročamo o osnovnih ugotovitvah teh poročil, zaradi tega se tu omejujemo samo na nekaj skupnih in načelnih stališč. Predvsem je bilo ugotovljeno,

Predsednik tržaške pokrajine je nato opozoril na napake iz dobe centralistične nacionalne države, in sicer postavljanje neposrednega odnosa med državo in posameznim državljanom. Pri tem je omenil, da imajo danes vmesne skupine in skupnosti važno funkcijo tudi v odnosu do manjšin, saj se v decentralizirani državi, ki poudarja lokalne in deželne avtonomije lahko uresniči najbolj učinkovita zaščita. Današnja deželna ureditev lahko postane najboljši protitež proti po-

(Nadaljevanje na 6. strani)

DVE TEMELJNI RAZSODBI USTAVNEGA SODIŠČA O RADIOTELEVIZIJSKI DEJAVNOSTI

Prepoved tujih televizijskih programov in televizije po kablu je neustavna

Ustavno sodišče nakazalo osnovne smernice delovanja monopolne ustanove: kontrola parlamenta in dostop do informacije najširšim političnim in kulturnim skupnostim

RIM, 10. — Italijansko ustavno sodišče je danes deponiralo v pisarni sodišča dve razsodbi, ki zadevata vprašanje državnega monopola nad radijskimi in televizijskimi oddajami ter vprašanja televizijskih oddaj po kablu in televizijskih oddajnikov, ki posredujejo programe iz drugih držav (konkretno Švice in Jugoslavije - Koper).

Stališče ustavnega sodišča je v precejšnji meri jasno. Sodišče meni, da je državni monopol nad radijskimi in televizijskimi oddajami ustaven, ker je v skladu z različnimi členi italijanske ustave. Ne postavlja se torej vprašanje privatizacije radijske - televizijske službe obveščanja javnosti, pač pa je u-sklajevanje te službe z različnimi drugimi oblikami obveščanja na lokalni ravni, ki naj bi bile dostopne vsem državljanom v skladu z obstoječimi zakoni.

V italijanski stvarnosti bo radiotelevizijska — RAI-TV — ostala še vedno monopolna ustanova. To nje no svojstvo opravljajo tehnični in splošni družbeni razlogi. Vendar pa bo morala pri svojem delovanju zagotoviti določen pogojem. Dva pogoja sta bistvena: radiotelevizijske oddaje morajo nuditi javnosti najbolj razsežno vrsto informativnih uslug, ki naj jih odliku-

Tržaški župan ing. Spaccini pozdravlja udeležence mednarodne konference o manjšinah

jejo objektivnost in popolnost obveščanja, odprte do vseh kulturnih tokov ter sploh objektivna prikazovanja duhovnega ustvarjanja. Poleg tega je treba zagotoviti dostop javnosti do informacijskih virov v največji meri, ki jo morejo zagotoviti obstoječa tehnična sredstva.

Ustavni sodniki se nečejo spuščati v vprašanje konkretnega zakonkega določanja izvajanja teh ustavnih pravic. Menijo pa da bi se morali zakonodajalci držati teh pravil: 1. vodilni organi radiotelevizijskih (državnih ali zasebnih) pod državno kontrolo ne bi smeli izražati neposredno ali posredno zahtev izvršnega organa (vlade); 2. smernice za izvajanje programov naj bi upoštevale nujnost, da bi ti programi bili nepristranski in da bi kulturni programi, v skladu s temeljnimi vrednotami ustave upoštevali raznolikost miselnih tokov; 3. v tej zvezi je treba priznati parlamentu, ki predstavlja vsedržavno skupnost, določena pooblastila za izvajanje nadzorstva; 4. zagotoviti časnarjem možnost, da opravljajo svojo poklicno dejavnost v skladu s poklicno etiko z obvezo največje objektivnosti; 5. omejitev reklame dejavnosti radiotelevizijske službe, ki s svojo sedanjo dejavnostjo ogrožajo dnevno časopisje ter s tem svobodine, ki jih ustava štiti v največji meri; 6. naj se v skladu s čl. 21 ustave omogoči nediskriminiran dostop do radiotelevizijske in najširšem možnem okviru, političnim, verskim in kulturnim skupnam, v katerih se izražajo razne ideologije, ki obstajajo v sedanjih družbi; 7. treba je priznati in zagotoviti tudi posameznikom pravico do objave popravkov.

V zvezi s tem je ustavno sodišče menilo, da so neustavna razna zakonska določila glede radiotelevizijske službe in državnega monopola nad to službo, čeprav je menilo, da je monopol upravičen.

Ta upravičenost pa izhaja, v skladu z ustavo le iz sedanjih družbenih in tehničnih pogojev radiotelevizijske službe.

Državni monopol nad tem obveščanjem je namreč upravičen, ker samo on (in ne zasebniki) lahko nudi objektivno informacijo v razmerah tehničnih omejitev, ki izvirajo iz mednarodnih sporazumov.

Cisto drugače se postavlja vprašanje televizijskih oddaj po kablu. Te oddaje, v kolikor so namenjene večini državnega prostora, pripadajo radiotelevizijskemu monopolu, če pa služijo le krajevnim potrebam sodestopne zasebnikom (pod pogojem pridobitve ustreznih licenc in dovoljenj).

Kot je znano, je italijanska vlada prepovedala vse zasebne oddaje po kablu.

Vprašanje zase po televizijski oddajnik za tuje programe (v postev pridejo barvne oddaje švicarskih televizijskih mrež ter posebno še koprske radiotelevizijske). Ker ne obstaja noben tehnični razlog za omejevanje teh oddaj in ker člen 21 italijanske ustave zagotavlja vsem državljanom pravico do najširšega obveščanja, je prepoved teh oddajnikov neustavna.

Iz vsega kar smo navedli doslej izhaja, da bo italijanska radiotele-

vizijska še vedno monopolni organ obveščanja v državi (pod določenimi pogoji), toda dopolnilne dejavnosti krajevnega obveščanja bodo svobodne, čeprav pod pogojem pridobitve dovoljenja, ki pa ne bo vezano na režim koncesij.

V raznih političnih krogih izražajo zadovoljstvo nad sklepi, ki jih je sprejelo ustavno sodišče. Vlada je pa le malce v skrpih. Minister Togni (pošte in telekomunikacije) je izjavil da bo tudi vnaprej spoštoval zakon, kot jih je spoštoval že prej. Izjava je malce čudna, ker je ustavno sodišče zavzelo stališča, ki so negativna do nedavnih njegovih pobud.

NIXON V VEDNO VEČJI ZAGATI ZARADI ZADEVE WATERGATE

Pomanjkljivi prepisi Bele hiše

WASHINGTON, 10. — Pravosodna komisija predstavnika doma je večer objavila prepis osmih magnetofonskih trakov, ki jih je do-

bila od predsednika. Gre za iste trakove, katerih prepis je že objavila Bela hiša aprila letos.

Ameriški tisk je dal dokumentu komisije predstavnika doma izreden poudarek, zlasti pa je opozoril bralece na bistvene razlike med prepisoma. Iz kongresnega dokumenta namreč izhaja, da je bil šef Bele hiše veliko bolj obveščen o zadevi kot pa je to mogoče razbrati iz knjige Bele hiše.

Na procesu proti bivšemu predsednikovu svetovalcu Ehrlichmanu, katerega dolžijo, da je odredil vliom v urad Ellsbergovega psihiatra, da bi prišel do dokumentov, s katerimi bi lahko blatil znanstvenika pred ameriškim javnim mnenjem. Kissinger je odločno zanikal, da bi bil vpleten v zadevo, kot pa trdi vodja vohunov Young.

BONN, 10. — Nemški parlament je dokončno ratificiral sporazum o normalizaciji odnosov med ČSSR in Zahodno Nemčijo. Za sporazum je glasovalo 262 poslancev, proti pa 167.

NADALJEVANJE POGOVOROV MED TITOM IN CEAUSCUSOM

Danes podpis sporazuma o gospodarskem sodelovanju med Jugoslavijo in Romunijo

BUKAREŠTA, 10. — V Mangalii na crnomorski obali so se danes v vili romunskega predsednika Ceauscusa nadaljevali politični razgovori med predsednikom Jugoslavije in Romunije. Istočasno so bili ločeni razgovori med vladnima predsednikoma Bijičićem in Madnescom ter med zunanjima ministroma Minićem in Macesvom ter med tajnikom izvršnega komiteja predsedstva CK ZKJ Aleksandrom Grlićevom in tajnikom CK romunske partije Stefanom Andrejem.

Tito in Ceausescu sta, kot se je zvedelo, največ časa posvetila razgovoru mednarodnih odnosov in najvažnejšim mednarodnim vprašanjem. Razgovorjela sta se tudi o razširitvi dvostranskega sodelovanja, o čemer so se podrobneje pomenili njuni sodelavci. Vladna predsednika Bijičić in Madnescu sta se razgovorjela v glavnem o dvostranskem odnosih in nadaljnjem razvoju sodelovanja med obema državama, posebno na gospodarskem področju. Ugotovila sta, da se sodelovanja na vseh področjih ugodno razvijajo ter odobrla poročilo predsednikov mešane komisije o dolgoročnem gospodarskem sodelovanju.

Vladna predsednika bosta jutri v Bukarešti podpisala desetletni sporazum o gospodarskem sodelovanju. Bijičić in Madnescu sta se sporazumela tudi o napredku sodelovanja glede nadaljnjega izkoriščanja potenciala Donave in dala svojim delavcem navodila za razširitev sodelovanja v raziskovanju, proizvodnji in dobavi nafte in zemeljskega plina.

Sinoči je predsednik Ceausescu v svoji vili v turističnem naselju Neptun priredil večerjo v čast predsednika Tita in njegove soproge. Nocoj je Tito s soprogo v svoji rezidenzi priredil večerjo v čast romunskega predsednika in njegove soproge. Na obeh večerjah so bili vsi člani jugoslovanske delegacije in visoki državni in partijski funkcionarji Romunije.

Zunanja ministra Minić in Macesvom sta v razgovorih, ki sta se jih udeležila tudi veleposlanik Romunije v Beogradu in Jugoslavije v Bukarešti, razpravljala pretežno o mednarodnih vprašanjih (splošnih gibanjih na svetu, konferenca evropske varnosti, krize na Bliznjem vzhodu in drugih), o katerih sta načelno razpravljala Tito in Ceausescu. V teh razgovorih je prišla do izraza enakost, oziroma velika podobnost v pogledu na vsa vprašanja, ki so bila predmet razgovora. Ministra sta izmenjala mnenja tudi o mednarodni dejavnosti obeh držav in o njunih odnosih v svetu, s sosedi in v zvezi s tem o jugoslovansko - italijanskih odnosih in italijanskih teritorialnih zahtevah, o položaju nacionalnih manjšin v Romuniji in Jugoslaviji.

V razgovoru Grlićeva s Stefanom Andrejem so prevladala vprašanja s področja sodelovanja med obema partijama. Poleg tega so bili izmenjani pogledi o sodelovanju v mednarodnem gibanju, posebno v Evropi ter v akcijah mirovljubnih sil na svetu za zagotovitev miru in vsestranskega sodelovanja.

VČERAJ V NAŠEM MESTU S SPLOŠNO ŠTIRIURNO STAVKO

Delavstvo vse dežele manifestiralo proti težkim davčnim ukrepom vlade

Številni udeleženci stavke so se po dveh ločenih sprevodih po mestnih ulicah zbrali na shodu na Trgu Goldoni, kjer je govoril A. Calabria

Trst je bil priča odličnemu protestu delavstva, ki je z uspešno 4-urno splošno stavko, sprevodom po mestnem središču ter množičnim shodom na Trgu Goldoni izpričalo svoje globoko in upravičeno nasprotovanje zadnjim vladnim ukrepom, ki zaostrejujejo in itak kritično gospodarski položaj države ter enotno zahtevo po koreniti obnovi družbene in gospodarske politike na državnih in deželni ravni.

Splošna vsedeželna stavka, ki jo je napovedala enotna sindikalna federacija CGIL, CISL in UIL v okviru splošnega delavskega boja za spremembe v razvoju italijanske države in njegovega gospodarstva, je bila od 9. do 13. ure in so se je kompaktno udeležile vse delavske kategorije, od uslužbencev v industriji in kmetijstvu do zaposlenih v terciarnem sektorju, razen nekaterih kategorij, ki so iz raznih vzrokov stavkale po drugačnem urniku, kot na primer osebje trgovin in avtomobilskih podjetij, šolniki ter uslužbenci v delovnih izmenah. Včerajšnje stavke pa se niso udeležili železničarji, pomorščaki ter osebje letališč, ker bodo tle oklicali stavko v vsedravnem merilu.

Ce je stavka res skoraj stodoletno uspešna, bila udeležba na osrednjem zborovanju na Trgu Goldoni lahko večja. Delavci iz vseh štirih pokrajin naše dežele so vsakor vzorno, kot že tolikokrat, manifestirali po mestnih ulicah in trgih in s tem še enkrat opozorili široko javnost ter upravne organe na svoje neodložljive zahteve, ki jih boista rimska in deželna vlada morale upoštevati.

Delavci in uradniki raznih podjetij in tovarn so prišli okrog 10. ure na Trg Goldoni iz dveh strani. Na Trgu De Gasperi so se približno uro prej zbrali delavci iz tovarn v industrijskem delu, ter iz tovarn Italsider, obnem pa so se jim tu pridružili še delavci iz Tržiča ter iz Gorice. Prva tako so se pred pomorsko postajo zbrali tržaški pristanišniki in številni uradniki ter delavci iz videmske in pordenonske pokrajine, ki so se pripeljali v Trst z avtomobili in zasebnimi avtomobili. Ob skupini s številnimi delavskimi zastavami in transparenti raznih sindikalnih organizacij in napisih, ki so že sami zase zgovorno izražali protest nad vladno politiko ter zahtevo po korenitih spremembah na vseh področjih italijanskega družbenega, gospodarskega in političnega življenja, sta se združili na že omenjenem trgu, kjer je bilo o-

srednje zborovanje in kjer je zbranim delavcem spregovoril deželni tajnik CGIL Arturo Calabria, ki je v zadnjem trenutku zamenjal najvpljvnejega tajnika enotne sindikalne federacije Ruggera Ravenno.

Calabria je v uvodu ostro obsodil vladne ukrepe, ki oskudujejo v prvi vrsti prebivalstvo z nižjimi dohodki ter odpirajo nevarnost brezposelnosti. Vlada zatrjuje, da je potrebnih tri tisoč milijard za sanacijo gospodarstva, je poudaril govornik, in bi rada to vsoto nagradila na račun najpotrebnejših slojev, namesto da bi pravično obremenila bogatejše sloje. Obsodbe vredno je tudi dejstvo, da se vlada ob diktiranju teh težkih pogojev za delavski razred ne oddolži po drugi strani z urejevanjem številnih drugih perečih vprašanj, kot so šolstvo, socialno in zdravstveno skrbstvo itd., kar že dalj časa obljublja, a se še ni lotila reševanja. Z zniževanjem življenjskega standarda ne moremo reševati vseh teh problemov, je nadaljeval govornik, temveč jih nasprotno še zaostreujemo, kar se že jasno odraža v nekaterih sektorjih proizvodnje, kot na primer v gradbeništvu, kjer grozi v kratkem odpust 200 tisoč gradbincev.

Calabria je nato poudaril, da so se sindikati obvezali nadajevati boju, ki se ne more v današnjem kritičnem položaju omejevati več samo na eno stavko. Marsikdo, je dodal govornik, obtožuje delavstvo in sindikate, da so skoprili za sedanje gospodarsko stanje v državi, ker so z neprestanimi stavkami oslabilo proizvodnjo, toda ta se ne zaveda, da stankanje v resnici ni prijetno za Italijo velikega motornega čolna ali odprtega računa v švicarskih bankah ter obnem možnosti, da bi mogoče opeharili naš davčni sistem. Le množična udeležba delavcev v tem nelahkem boju bo lahko privedla do korenitih sprememb v vladni politiki, je zaključil Calabria, obnem pa bo ta množičnost porok,

V Narodni in študijski knjižnici v Trstu, Ul. Geppa 9

Je ob priliki konference o manjšinih odprta

RAZSTAVA

periodičnega tiska jezikovnih manjšin v Italiji

Urniki oglada od 9. do 19. ure

Na upokojece vlada najraje... pozablja

Tržaški festival znanstvenofantastičnega filma

ŠE VEDNO DOBRA KVALITETA FILMOV

Včeraj na sporedu češki dolgometažnik

Festival znanstvenofantastičnega filma v Trstu dosega svoj vrh: tako časovno, kot tudi po kvaliteti predvajanih filmov. Morda po tehnični dovršenosti in kvaliteti vsebine prednjačijo kratkometražni filmi, toda v preteklih dneh smo videli tudi nekaj dobrih dolgometažnikov, med njimi brez dvoma sovjetski film «Močanje doktorja Ivensa», kjer je Sergej Bondarčuk, kot glavni igralec, pokazal dovršeno izvajanje vloge znanstvenika, ki se zaveda prepada med idealom in stvarnostjo današnjega sveta.

Tudi včeraj smo videli dober dokumentarec in zelo dober igran film. Najprej poglejmo dokumentarec.

Zelja človeka je bila vedno, da bi odkrival neznanost, da bi zavojeval naseljena prostranstva; najbolj hrabri, najbolj sposobni ljudje so se podajali v nevarnost, da bi razširili znanje človeka. Vesolje je danes tisto neznanost, ki ga mora človek osvojiti. Prvi koraki so že storjeni. Zemljani so v vesolje že poslali svoje «prednje straže»: vesoljske ladje, ki proučujejo Zemljo in druge planete. Ameriški film «Skylab prednja straža v vesolju», režiserja Michaela Jorrina, nam na nazoren način prikazuje tak vesoljski laboratorij in delo, ki ga morajo znanstveniki opravljati.

Češko-sovjetski dolgometažni film «Gospodična Golems», režiserja Jaroslava Batka, je najboljši dokaz, da se dober fantastični film lahko napravi tudi brez atomskih vesoljskih ladij, brez tematične vsebine, brez naravne dramatičnosti.

Balkov film je lahkotna komedija, ki se s kritično ostjo obrača pro-

ti tistim, ki robote poveličujejo, proti tistim, ki prihodnost človeštva vidijo v umetnih ljudeh, v umetnih sužnjih.

Dogodek je postavljen na začetek 19. stoletja, v okolje stare Prage, kjer nekemu mlademu znanstveniku uspe napraviti umetnega človeka: «gospodično Golems». To je robot s človeško zunanostjo, ki pa ne pozna ne čustev, ne človeških slabosti. Film je uspel tudi zaradi dobre igre glavnih igralcev: Jane Breichove in Martina Rozeka.

Včeraj se je v kinematografu Excelsior končala retrospektiva znanstvenofantastičnega filma Kvaliteta filmov v retrospektivi je bila dobra, med najboljšimi filme spada belgijski dolgometažnik režiserja Delvauxa «Un soir, un train».

Manj kvalitetna je bila organizacija, saj filmi niso bili prevedeni in so gledalci morali znati od pet do šest jezikov, če so hoteli kolikor toliko zadovoljivo spremljati predstavo. Toda to dejstvo ni tako hudo. Hušje je, da gledalci o tem sploh niso bili obveščeni.

Sekcija KPI «D. Pescatori» priredi od petka do sobote na vrtu Ljudskega doma «P. Togliatti» v Naselju sv. Sergija praznik komunističnega tiska. V nedeljo bo govoril občinski svetovalec F. Monfalcon. Povelj razstav bo vsak večer ples. Na razpolago bo jedaća in pijaća.

V soboto in nedeljo bo v Camporah praznik Unitá. V nedeljo bo govoril sen. P. Sema. Poleg razstave knjig bodo tudi razstave o Čilu in o 50. obletnici Unitá.

da se bomo obvarovali fašistične nevarnosti, ki je ob sedanjih hudi krizi še posebno prisotna.

Sekcija KPI «Z. Kralj» priredi v soboto in nedeljo na vrtu Ljudskega doma v Trebach praznik komunističnega tiska. V nedeljo bo nastopil domači pevski zbor «Primorec», govornik pa bo bosta Luciano Padovan in Claudio Tonel. V Ljudskem domu bodo razstave o Čilu, o 50. obletnici Unitá in partijskega tednika Rinascita. Zvečer bo ples ob zvokih orkestra «The Lords». Obiskovalcem bodo na razpolago domaće klobase in tipična vina.

IZIDI BODO OBJAVLJENI PRIHODNI TEDEN

Redno potekajo zrelostni izpiti na slovenskih višjih srednjih šolah

Nekaj resnih ugotovitev in pripomb - Nasvet maturantom

Zrelostni izpiti redno potekajo na vseh slovenskih srednjih šolah. Danes se bodo verjetno zaključili na učiteljski, kjer je pač najmanj kandidatov, izidi pa bodo objavljeni v četrtek, 18. t. m., ob 13. uri, in ne danes, kot smo včeraj pomotoma poročali v članku o maturi na učiteljski. Tudi izidi na drugih šolah bodo objavljeni prihodni teden, potem pa bodo maturanti odšli na potovanje po Jugoslaviji.

Kandidati imajo pred izpitem seveda precej treme in so nervozni, potem pa se pomirijo, ko se prične pogovor pred izpito komisijo. Prav je, da kandidat ponovi snov pred izpitem, toda mučno učenje v zadnjih urah, neprespane noči in črne kave samo škodujejo. Zato naj se kandidat pred izpitem dobro naspji in spočije, da bo svez splošno pred komisijo. Hrana naj bo lahka in mirno okolje doma.

Kandidat, ki opravi maturo, se znajde pred resno izbiro, če si ne želi prejeti odločil: poiskati službo ali se vpisati na univerzo in na katero fakulteto. Gre torej za izbiro poklica, za življenjsko vprašanje. V šoli dijakom že nekoliko pomagajo v tem pogledu, vendar se nam zdi, da je naša mladina, tako po zaključnem izpitu na srednji šoli, kot po maturi, brez zadostne in primerne pomoči, brez pravih navpotkov in pojasnil, koristnih nasvetov, ki izhajajo iz poznanja sposobnosti in nagnjenj dijakov ter potreb družbe.

Ne nekaj let, kot je znano, se je spreminjal način izpraševanja na zrelostnih izpiti. V pogovoru izpitne komisije mora kandidat dokazati svojo zrelost, pri dokončani oceni pa komisija upošteva tudi kandidatove učne uspehe med izpiti, tudi potem, ko bo dokončal univerzo, ne bo bral, niti zahajal v gledališče. Ozko bo njegovo obzorje in tudi rečna njegova kultura. Žal, niso redki taki primeri. Veliko odgovornosti za to pa pada prav na šolo.

Popolnoma pravilna in resna ugotovitev. Če dijak želi na višji srednji šoli, celo v srednji šoli, ne začne brati časopisov, revij in leposlovnih knjig, ki niso v seznamu obveznega branja, če ne gre v gledališče, tudi potem, ko bo dokončal univerzo, ne bo bral, niti zahajal v gledališče. Ozko bo njegovo obzorje in tudi rečna njegova kultura. Žal, niso redki taki primeri. Veliko odgovornosti za to pa pada prav na šolo.

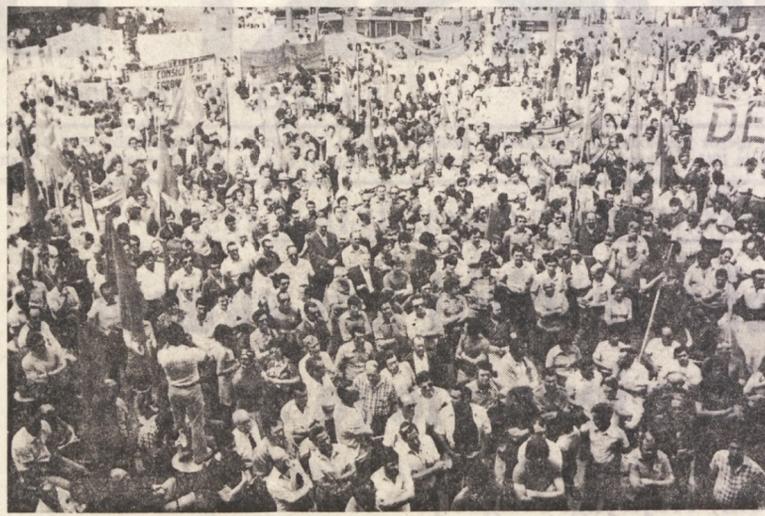
V PETI DEŽELNI KOMISIJI Začetek razprave o osnutku zakona o ljudskih gradnjah

Včeraj se je v peti stalni deželni komisiji pričela razprava o zakonskem osnutku o ljudskih gradnjah. Sestanka se je udeležil tudi odbornik za javna dela Giust. Komisija je v začetku seje sprejela predstavnike organizacije SUNIA, ki so orisali pripombe sindikata o zakonskem osnutku. O tem so se izrekli tudi gradbeniki in ustanova IACP.

Istočasno so pričeli z razpravo o komunističnem zakonskem osnutku, ki zadeva nakup zemljišč in ohranitev že obstoječih stanovanjskih kompleksov. Ta osnutek na novi način obravnava državni zakon o ljudskih gradnjah št. 685 iz leta 1971. Zakonski osnutek, ki ga predlaga deželni odbor, predvideva izdatek 64 milijard lir.

NA POBUDO DEŽELNE UPRAVE Ponovno uvedli nadzorstvo nad cenami na občinskih tržnicah

V Trstu je bila ponovno sestavljena pokrajinska komisija za nadzorstvo nad cenami v občinskih tržnicah na delo. Po ustreznem sklepu, ki ga je na predlog odbornika za industrijo in trgovino

Množica delavcev je na Trgu Goldoni izpričala svoj odpor proti vladni davčni politiki

Danes se sestane deželni svet

Danes se ob 9.30 sestane deželni svet. Prva točka dnevnega reda predvideva razpravo o osnutku zakona o kamnolomih in drugih dejavnostih, ki spreminjajo naravno okolje. O tem vprašanju so vložili zakonski osnutek tudi komunistični svetovalci.

Rajonska konzulta za Kolonjo in Škorkljo se bo sestala drevi ob 20. uri v Ul. Kolonja 30.

Solske vesti

Vpisovanje na drž. učiteljsku «A. M. Simeš» v Trstu se zaključi 24. julija, in sicer za dijake, ki se prvič vpisujejo na zavod, in za dijake, ki so izdelali v poletnem roku. Dne 20. septembra pa se zaključi vpis dijakov s popravilnimi izpiti.

Navodila za vpisovanje so na šolski oglasni deski, kjer je tudi razpored za izpite v jesenskem roku. Ravateljstvo državnega strokovnega tehničnega zavoda s slovenskim učnim jezikom «Ziga Zois» - Trst, V. d. d. 13/2 - sporoča, da je čas za vpis za šolsko leto 1974-75 do vključno 25. julija t.

Ravnateljstvo državnega strokovnega zavoda za industrijo in obrt s slovenskim učnim jezikom - Trst, V. d. d. 13/2 - sporoča, da je čas za vpis za šolsko leto 1974-75 do vključno 25. julija t.

Ravnateljstvo državnega strokovnega zavoda za liceja «France Prešeren» v Trstu, Ul. Guardicella 13/1, sporoča, da dne 24. julija 1974 prične vpis za šolsko leto 1974-75. Prošje sprejema tajništvo vsak dan od 19. do 12. ure.

Stopperja sprejel deželni odbor, bo komisija delovala štiri leta. Poleg predsednika dr. E. Mellara, ki zastopa tržaškega prefekta, sestavljajo komisijo naslednji člani: Dušan Kodrić, A. Paglia in F.C. Mustacchi za tržaško občino, S. Alberti, E. Puppi in E. Petrucco za trgovinsko zbornico, A. Zudenigo za pokrajinsko kmetijsko nadzorstvo, S. Caneich kot predsednik pokrajinskega urada za industrijo, trgovino in obrt, dr. D. Della Corte kot predstavnik Zavoda za zunanjo trgovino in E. Motolla kot predstavnik pokrajinskega nadzorstva za prehrano.

V zvezi z večdnevno stavko novinarjev italijanskega dnevnika «Il Piccolo» je deželni svet novinarske zbornice Furlanije - Julijske krajine izdal poročilo, v katerem izraža solidarnost s stavkajočimi, ki se borijo za nekatere sindikalne pravice. Obnem izražajo željo, da bi vodstvo časopisa dokončno rešilo vprašanje organika po kriteriju, ki ga upoštevajo pri vseh dnevnikih. Na koncu pa poziva novinarsko sindikalno združenje naj se odločno zavzame za korist upravičenih zahtev stavkajočih novinarjev.

Podpredsednik deželnega odbora in odbornik za načrtovanje in proračun de Carli in deželni odbornik za turizem Devetag sta se včeraj v Trstu sestala z upravitelji in izvedenci štirih pokrajinskih uprav naše dežele. Na sestanku, ki so mu prisostvovali predsednik goriske pokrajine Chentaroli in odbornik pordenonske pokrajine Pavan, odbornik za javna dela pri tržaški pokrajini Volk in odbornik za turizem pri videmski pokrajini Toffoletti, so razpravljali o izvajanju načrta o ureditvi turističnih cest, ki ga predvideva deželni zakon št. 32 iz leta 1965.

V soboto in nedeljo bo v Podlonjerju praznik komunističnega tiska. V nedeljo bosta ob 19. uri govorila Boris Iskra in Giorgio Canciani. Zvečer bo ples.

Sinoči po koprski TV Zanimiva oddaja o narodnostnih skupnostih

Ob mednarodni konferenci o manjšinah je včeraj koprška televizija oddajala reportaze o italijanski manjšini v Jugoslaviji in o slovenski manjšini v Italiji in v Avstriji. Oddaja o italijanski manjšini v Jugoslaviji je pripravil Silvio Stancić; v njej je nazorno prikazal vse manjšinske dejavnosti, od italijanske unije za Istro in Reko pa do založništva, radia in televizije, šolstva in gledališča. Dopolnilnik RIV v Trstu Ivo Vajgl je pripravil razgovor z najvidnejšimi osebnostmi Slovencev v Italiji.

Maturanti realne pred izpito komisijo

TRŽAŠKI PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR obvešća: podporne člane in simpatizerje, da je več prostih mest v avto-busih, s katerimi se bodo pevcu odpeljali na Vrhniko, kjer bodo v nedeljo, 14. t.m., nastopili. Kdor se želi udeležiti izleta, naj se danes in jutri od 12. do 15. ure telefonsko javi na številki 751.282. ODBOR

Včeraj-danes: Danes, ČETRTEK, 11. julija OLGA; Sonce vzide ob 5.26 in zatone ob 20.45 - Dolžina dneva 15.28 - Luna vzide ob 23.43 in zatone ob 12.25; Jutri, PETEK, 12. julija MOHOR; Vreme včeraj: najvišja temperatura 25.2 stopinje, najnižja 19.3, ob 19. uri 24.8 stopinje, zračni tlak 1016.5 mb rahlo pada, veter 10 km na uro jugovzhodnik, vlaga 67-odstotna, nebo 10 desetink pooblačeno, morje skoraj mirno, temperatura morja 22,6 stopinje

Kino: Miramarski park - Predstave «Lutici in zvoki»; «Maximilian of Mexico an emperor's tragedy»; «Imperiale di Miramare»; «Gli insospettabili»; «Il portiere di notte»; «Fischia il sesso»; «Pirati dell'aria»

DNEVNA SLUŽBA LEKARN (od 13. do 16. ure); NOČNA SLUŽBA LEKARN (od 19.30 in 8.30); LEKARNE V OKOLICI: Boljunec (tel. 228-124), Bazovica (tel. 226-165), Opčine (tel. 211-001), Prosek (tel. 225-141), Božje polje (tel. 225-590), Nabrežina (tel. 200-121), Sesljan (tel. 209-197), Zavrje (tel. 213-137), Milje (tel. 271-124)

Mali oglasi: TAKOJSNJA DOBAVA 128, 127; 128 71, 72; 850 coupé 67, 69; 850 spyder 69; 124 coupé 68, 69; 124 67, 69; 850 special 68, 70; 500 L 68, 69, 70; fiat 750 66, 69, fiat 1300 66 in drugih 20 avtomobilov vseh vrst na ogled v Ul. Giulia 10 in Ul. Cologna 7 - Autosalone Trieste

URADNI TEČAJ BANKOVCEV: Ameriški dolar 655.-; Funt sterling 1567.-; Švicarski frank 215.50; Francoski frank 133.80; Nemška marka 251.75; Avstrijski šiling 35.29; Dinar: debeli 42.-; drobni 42.-

MENJALNICA vseh tujih valut

garbari prodaja poletje: TRST - Ul. Carducci, 23 - Tel. 30.313; GORICA - Korzo Italia, 51 - Tel. 26.87; od L. 1900 HLAČE JOPIČI; OBLEKE KRAVKI JOPIČI; KRILA SRAJCE; trgovine garbari Trento - Treviso - Padova - Gorica - Belluno - Vicenza - Verona - Benetke - Videm - Bolzano - Trst

RADIO TELE VIZIJA

ČETRTEK, 11. JULIJA 1974

ITALIJANSKA TELEVIZIJA PRVI KANAL

- 18.15 Program za mladino
MAGIČNI SVINČNIK IN STAR SEM PET LET. Poljski in bolgarski film
GRIZZLY, dokumentarec
19.15 Sportni dnevnik
DNEVNIK
20.00 ODISEJ
21.45 Neapeljska farsa: PASCARIELLO
Endejaška Antonia Petita. V glavnih vlogah nastopajo Carlo Giuffrè, Claudia Giannotti, Ennio Balbo, Gigi Reder itd.

DRUGI KANAL

- 19.20 Praznik policije, prenos iz Rima
DNEVNIK
20.30 IGRE BREZ MEJA 1974
Prenos iz Barga v provinci Lucca.
Igre brez meja so se vrstile že pred začetkom svetovnega nogometnega prvenstva. Zaradi prvenstva pa so jih prekinili in tretje nadaljevanje, ki bo nočno, bo, kot smo že rekli, v Italiji, udeležila pa se ga bodo «mostva» iz Francije, Belgije, Švice, Zahodne Nemčije, Velike Britanije in Holandske. Italijo zastopa «mostvo» iz italijanskega letovišarskega kraja Acqui Terme. Nocojšnjo oddajo bosta vodila Rosanna Vaudetti in Giulio Marchetti.
22.15 L'OCCHIO SULLA REALTA'
Nocoj je na sporedu prvo nadaljevanje kratkega ciklusa, ki obsega izbrana dela z nagradnega natečaja, ki so ga lani za nagrado Italije organizirali v Benetkah. V prvem nadaljevanju bodo prikazali dve zanimivi deli, eno ameriško in eno švicarsko.

Ameriško delo nosi naslov «Sins of the fathers», kar po naše pomeni «Očetov greh». Delo je napisal Robert Northshield in izvedla ga je ameriška družba NBC. Gre za televizijsko anketo o zelo aktualnem problemu, namreč o tistih otrocih, ki so jih ameriški vojniki imeli z vietnamskimi ženskami in jih pustili v Vietnamu. Švicarsko delo pa je delo Jeana Louisa Roysa in nosi naslov «L'indien des Acacias», kar bi po naše pomenilo «Človek akacij». Delo je bilo že izvedeno in obravnava zgodbo nekega človeka, ki živi v ženevi in sicer v tistem delu mesta, ki je ves porasel z akacijami. Pravzaprav gre za nekega slikarja, ki se izdaja za indijanskega govornika in ki ga iz švice spravi v Ameriko, da bi prišel v neposreden stik z indijansko stvarnostjo.

JUGOSLOVANSKA TELEVIZIJA

- 18.50 Obzornik
OTROCI IN MI
19.05 Luigi Comencini, za katerega trdijo, da je dober poznavalec otroške psihe, bo TV gledalce popeljal v neko šolo, ki je danes komaj prvi poskusni primer v italijanskem šolskem sistemu. Oddaja nosi naslov «Troci vabijo k prireditvi».

- 20.15 Risanika
Po sledih napredka
DNEVNIK
21.00 Kam in kako na odhiti?
J. Mach: MAURICA

Tretji in četrti del nadaljevanke
Četrtekovi razgledi: MEDICINSKA SESTRA
Na pobudo ravnateljice višje šole za medicinske sestre v Ljubljani Nives Merljakove in njenih sodelavk je televizija ekipa pripravila dve oddaji o enem izmed zelo zahtevnih poklicev, ki se je na Slovenskem začel uveljavljati šele po letu 1924, torej pred 50 leti. Tedaj so namreč ustanovili v Ljubljani prvo zavezno strokovno šolo. Sedaj so bili tedanji začetki tega poklica, v primerjavi z današnjim razvojem ter z odgovornostjo do človeka, skromni, kljub temu so bile prve slovenske medicinske sestre «velike zornice poznejšim rodom medicinskih sester, kot je rekla Merljakova. Danes je poklic medicinske sestre dosegel, skladno z razvojem medicinske znanosti in zdravstvenih služb nasploh, vrsto specializiranih smeri od klasičnega ambulantno-dispanzerskega dela do bolnišnične službe, usmerjene v normalno ali v intenzivno nego bolnika, pa vse do nege bolnika na domu ter do patronežne službe ki je usmerjena k celotni družini in, končno, do medicinskega dela, kjer ima sestra v timu zelo odgovorno in samostojno delo.

Glasbeni nokturno
PRIMOŽ RAMOVZ: SIMFONIJA MED KLAVIRJEM IN ORKESTROM
DNEVNIK
KOPRSKA BARVNA TELEVIZIJA
21.00 Otroški kotiček
DNEVNIK
21.30 IGRE BREZ MEJA
22.50 Likovni umetniki: KOROSEC G. JANUSCH

- TRST A
7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 7.05 Jutranja glasba; 11.35 Tolminski upor v dokumentih goriskega arhiva itd.; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Program za mladino; 18.15 Umetnost in prireditve; 18.30 v ljudskem tonu; 19.10 Svetovni popotniki: Peš skozi Slovenijo in Italijo; 19.25 Pravljične in pesmi; 20.00 Šport; 20.35 Paolo Ferrari - Marija Petaros: «M'đezija za ano balano pupo»; 21.40 Skladbe davnih dob; 22.00 Južnoameriški ritmi.

- TRST B
12.15 Deželne kronike; 14.40 Tre-tja stran; 15.10 Mali koncert; 15.40 Smaregiotova «Istrska svadba», drugo dejanje; 16.15 Poletne zgodbe; 15.30 Deželne kronike.
KOPER
7.30, 8.30, 12.30, 14.30, 17.30, 18.30, 19.30, 21.30 Poročila; 7.15 Glasba za dabo jutro; 8.40 Jutranja glasba; 9.00 Plesna in folk glasba iz Romagne; 10.10 Ansambel Dodd in pevec Isaac Hayes; 10.45 Glasba in nasveti; 11.15 Od melodije do melodije; 12.00 Glasba po željah; 13.00 Turistične beležke; 14.15 Plošče; 15.00 Dva ansambli; 15.20 Slovenski ansambli; 15.45 Orkester Fenati; 16.30 Z nami je...; 17.00 Italijanski zbori; 17.40 Vrstijo se popevkarji; 18.00 Mladinski klub; 18.45 Lipovšek: Domovina, simf. pesnitev; 19.00 Popevke; 20.00 Male skladbe velikih mojstrov; 20.30 Prenos RL; 21.45 Lahka glasba; 22.15 Orkestri; 22.30 Simf. glasba; 23.00 Priljubljeno jim.
NACIONALNI PROGRAM
7.00, 8.00, 13.00, 15.00, 19.00 Poročila; 7.25 Jutranja glasba; 8.30 Popevke; 9.00 V in jaz; 11.30 Izbrani motivi; 12.10 Četrtri spored; 14.40 Radijska nadaljevanke; 15.00 Program za mladino; 16.00 Sončnica; 17.05 Simf. opera in komorna glasba; 19.30 Plošče; 20.00 Jazzovski koncert; 20.45 Orkester in kla-

DEROČA SOČA JE POSTALA HLADEN GROB

Ob 30. obletnici smrti heroja Jožeta Srebrnič

Danes poteka trideset let, odkar je v deročem toku Soče izgubil življenje slovenski poslanec v rimskem parlamentu, narodni heroj Jože Srebrnič.

Srebrnič se je rodil 1. 1884 v Solkanu v revni delavski družini. Kljub težkim gospodarskim razmeram so mu starši omogočili študij in leta 1905 je maturiral na gorški gimnaziji. Dve leti kasneje, ko je služil vojaški rok, so mu podelili čin poročnika, ki pa ga je kot dosleden levičar odklonil. Vpisal se je na pravno fakulteto v Gradcu, ki pa je ni dokončal.

Ob začetku prve svetovne vojne so ga poslali na rusko fronto, Srebrnič pa je s 23 tovaršili vojniki prešel na rusko stran. Tam je ostal tudi med oktobrsko revolucijo, ki se je je aktivno udeležil.

Po koncu vojne se je vrnil v Italijo in postal član KPI že ob ustanovitvi stranke leta 1921. Leta kasneje je bil izvoljen za solkanskega podžupana in na tem mestu je ostal dve leti, dokler ni fašistična oblast razpustila odbora in imenovala komisarija. Leta 1924 je bil izvoljen za komunističnega poslance v rimskem parlamentu, njegov mandat pa je trajal le dve leti, dokler ni Mussolini razpustil parlament. Tedaj so ga zaprli in konfinirali najprej na otoka Ustic in Lipari, nato pa v druga taborišča vse do leta 1939, ko je pobegnil v Ljubljano. Leta

kasneje pa so ga tedanje jugoslovanske oblasti vrnile Italiji. Bil je zaprt v Trstu in Gorici, nato pa v taborišču Ventotenne vse do kapitulacije Italije 8. septembra 1943, ko se je izčrpan vrnil v Solkan.

Vendar pa ni opustil aktivnega političnega udejstvovanja. Odsel je v partizane, postal član SNOS, podpredsednik pokrajinskega odbora OF in član občnega komiteja KPS za Slovensko Primorje.

Sredi julija leta 1944 je bila na Lazni sklicana pokrajinska partijska konferenca. V Zapolotku se je 11. julija zbrala večja skupina aktivistov, vodilnih članov KPS iz Brd in Benečije ter se odpravila na pot. Izbrali so najlažjo in najkrajšo smer: v Rodežu preko Soče, preko Banjške planote v Čepovan in na Lazno. Nekaj dni prej so bile na Tolminskem silne nevihte in Soča je bila zato zelo narasla. Kljub temu so se aktivisti odločili, da bodo prešli reko v majhnem gumijastem čolnu. V čolnček, primeren za dve osebi, so se vkrcali kar štirje, med temi tudi Srebrnič.

Nekaj pred polnočjo se je preobremenjen čoln prevrnil. Vsi štirje aktivisti so utonili. Tako se je končalo trdo življenje Jožeta Srebrnič, ki je žrtvoval svoja leta najprej v boju za nov ustroj v Rusiji, nato pa v težkem boju proti fašizmu, ki ga kljub petnajstletnemu preganjanju ni strl. Z njim pa so izgubili življenje še narodni heroj Jože Krajc - Žakelj, njegov tesni sodelavec Jože Peršolja - Filip in pomočnik politkomisarja v 2. bataljonu 2. brigade VDV Venceslav Krivec - Janko.

Ravnateljstvo slovenskega Di-jakškega doma «Simon Gregorčič» v Gorici sporoča, da se bodo prve dni avgusta pričeli

TECAJI ZA POPRAVNE IZPITE

Za vse informacije se je treba obrniti na upravo doma, Svetogorska cesta (Ulica Montesana) 84, tel. 83-495. Urad je odprt vsak dan od 10. do 12. ure. Vpisovanje sprejemajo do sobote, 20. julija.

V OKVIRU MEDSEBOJNIH PRIJATELJSKIH STIKOV

Goriški župan Pasquale De Simone je bil včeraj na obisku v občinski skupščini v Novi Gorici

Delegaciji obeh občin se bosta sestali v Novi Gorici prihodnji teden. Na dnevnem redu bodo vprašanja, ki zanimajo obe obmejni mesti

V Novi Gorici sta se včeraj dopoldne mudila župan Gorice Pasquale De Simone in funkcionar občinske uprave Celso Macor. Sestala sta se s predsednikom občinske skupščine Jožetom Sušmelem, podpredsednikom Antonom Slabernikom ter s predsednikom občinskega izvršnega sveta dr. Vincencem Mozetičem. Zastopniki obeh sosednjih mest so si v daljšem pogovoru - potekal je v prijateljskem ozračju in ob medsebojnem razumevanju - izmenjali mnenja in pobude glede poglobitve stikov in sodelovanja na najrazličnejših področjih. Gre za pobude o odprtju novih mejnih prehodov, zlasti za usposobitev železniški postaj v Novi Gorici in Gorici tudi za mednarodni blagovni promet ter za zgraditev novega velikega mednarodnega mejnega prehoda na področju med Vrtojbo in Štandrežem, nadalje za dopolnitev sporazumov, ki urejajo blagovno izmenjavo med obmejnimi področji, za sodelovanje med podjetji na obeh straneh meje, sodelovanje na področju kmetijsva in turizma, pa še za skupne napore na področju urbanizma, varstva okolja ter za sodelovanje na kulturnem in športnem področju.

Zainteresirani poslani na področje urade zavoda ENPAS.

Uspela včerajšnja stavka na Goriškem

Včerajšnja splošna protestna stavka je v tovarnah na Goriškem popolnoma uspešna. Delavstvo je disciplinarno sledilo pozivu enotne sindikalne federacije. Manjši je bil odziv v javnih uravah, v katerih je bila tudi napovedana stavka. Nekatero občinske pisarne so delovale, druge pa ne. Tako tudi trgovinska zbornica v Gorici, kjer so u-

radniki pričeli stavkati ob 11.30. v bolnišnicah so se stavke udeležili številni uslužbenci, sindikati pa so sami poskrbeli za izmenično službo na najbolj važnih mestih.

Veliko ljudi z Goriškega, tako s posebnimi avtobusi kot z lastnimi sredstvi, je šlo na osrednjo sindikalno manifestacijo v Trst. Delavci goriških tovarn so s seboj nesli v Trst tudi transparente svojih tovarn.

V Trzinu so prejšnjo noč ukradli v Ulici Marzio avto mini minor last Andrea Corsa. Isto noč so neznanec ukradli iz neke kleti v Ulici Marco Polo tudi stroje in živila v skupni vrednosti 200.000 lir.

PO SKLEPU SKUPŠČINE ČLANOV

Socialistična stranka se bo reorganizirala upoštevajoč razdelitev občine v rajone

Ustanovljen občinski odbor PSI - Izvoljeno novo vodstvo mestne sekcije

Socialistična stranka v Gorici se bo reorganizirala tako, da bo bolj odgovarjala potrebam prebivalstva, tudi v odnosu do skorajšnje razdelitve občinskega področja v rajone, kjer bodo delovale rajonske komiteje, ki bodo občinski politiki po odločbi občinskega odbora stranke, v katerem bodo štirje zastopniki mestne sekcije in po dva zastopnika sekcij iz Pevme, Štandreža in Ločnika.

Ta odbor se bo sestal prvič prihodnji teden. Mestna sekcija pa je v svojem sklopu ustanovila področne odseke, ki bodo delovali na področju bodočih rajonov v mestnem središču.

V zvezi s to reorganizacijo je bila prejšnji večer splošna skupščina članov mestne sekcije. Udeležilo se je zelo veliko število članov, ki so tudi živahno posegli v

diskusijo. Poročilo o preteklem delovanju je imel tajnik Livio Dell'Orco. V svojem govoru je omenil predvsem novi politični položaj tako v državi kot pri nas, pa bleščeci laični in profitašistični zmagi na referendumu 12. maja. Konservativne in klerikalne sile so bile poražene, krščanska demokracija je dobila nato še hušji udarec na Sardiniji. Napočil je čas, da se prične drugače govoriti o političnih odnosih in razmerjih sil v državi. Zastopniki vseh skupin v stranki so nato predlagali enotno resolucijo, ki so jo vsi, po širni diskusiji, odobrili. V debato so posegli Orel, Villa, Giacometti, Perazza, Bukovec, Dellagoc, Waltritsch, Tommasich, Zuliani, Pacenza, Smucker.

Sledile so volitve novega odbora. Izvoljeni so bili Gerardo Amiran-te, Stefan Bukovec, Attilio Carbone, Livio Dell'Orco, Lucio Giacometti, Franco Joram, Carlo Michelutti, Roberto Marchetto, Lucio Orel; Umberto Pacenza, Dino Perazza, Luigi Pipia, Mario Ros, Aldo Tansi in Marko Waltritsch. Odborniki so nato izvolili političnega tajnika in ožji izvršni odbor. Za tajnika so izvolili Marka Waltritscha, za člane odbora pa Amiranta, Orla, Perazzo in Giacomela.

Na prvi seji ožjega odbora so že začrtali delo za področno organizacijo stranke v mestu. Istočasno so tudi razpravljali o rajonskih konzultah ter o vprašanju proste cone.

S sečnjo topol ob Doberdobskem jezeru prikrajšan užitek številnim izletnikom

Mogočne topole ob Doberdobskem jezeru, ki so vsako poletje zvaljali v senco številne izletnike iz vasi in poseleja, so prejšnje dni posekali. V približno dvajsetih letih, kolikor so rastle, je njihova debelost včasih preseglja krog človekovega objema, višina pa se je sukala od 20 do 30 metrov. Številni obiskovalci poletnih praznikov ob Doberdobskem jezeru se spominjajo hladnih vabljivih senc in svežine, ki človeka obide, ko se medneje. Posebno očarljiv je bil spodnji kotiček «rovne» in prostor, kjer so bili poletni prazniki. Sedaj pa se obiskovalcu Doberdobskega jezera muči prizor kot pogled na dolgočasno, potem, ko so ga vojaške «skarje ostrigle na «balin».

Sečnja topol ob jezeru se ponavlja že več let in izmenično po prostoru in zrelosti hloda. Zato je pretirano misliti, da bi takšno početje morale oblasti preprečiti. Topol ob «lagi in vodi zraste brez težav in njegovo izkoriščanje sovpadja z izkoriščanjem pritronega bogastva. Zato tudi gozdarska služba dovoljuje periodično sečnjo topolov, grajati je treba le lastnike parcel, ki prehitro sklepijo kupčije in odstopajo celoznoli les po smešno nizkih cenah. Poleg tega je treba pripomniti, da prodani les pride v papirnice šele potom tretjih oseb, ki si tako z lahkoto kotvričijo zaslužke.

Kljub vsemu ostane ob Doberdobskem jezeru ljubiteljem narave na razpolago še veliko sečenega prostora. Neodaknjeni so ostali še občinski «otoček» imenovan «ezerdina» in nekaj zasebnih parcel. ki torej napolnena niso iz raznih razlogov odstopili

lah. Prof. Franc Škerlj je bil premeščen z goriškega klasičnega liceja «Primož Trubar» na slovensko učiteljsko v Trst, prof. Leopold Zubalič pa s slovenske trgovske šole na podobno šolo v Trst. Oba profesorja sicer nista lani poučevala v Gorici, tu pa sta imela redni delovni mesti.

Popravni izpiti na šoli «Ivan Trinko»

Ravnateljstvo nižje srednje šole «Ivan Trinko» v Ulici Randaccio javlja, da bodo tudi letos, v avgustu, tečaji za dijake I. in 2. razreda, ki imajo jeseni popravni izpiti. Zainteresirani dijaki naj se za tečaje prijavijo na tajništvo šole najkasneje do 25. julija.

V nedeljo v Gorici nastop čeških folkloristov

V nedeljo zvečer ob 21. uri bo v Gorici, v dvorani deželni stan-ov na gradu, nastopila češka folklorna skupina «Danajz iz Stražnič v Južni Moravski. Čehi bodo nastopili s svojimi plesi in pesmimi. Nastop prireja goriška občinska uprava v sodelovanju z inštitutom za srednjeevropska srečanja.

V Campofornidu v nedeljo letalski miting

Na letališču v Campofornidu bli-žu Vidna bo v nedeljo popoldne tradicionalna letalska manifestacija, ki jo prireja padalcev aeroklub. Poleg nastopa padalcev bodo prikazali svoje veščine ameriški letalci iz Aviana z letali phantom, italijanski letalec z akrobatskimi letali. Za zaključek bo nastopila italijanska akrobatska skupina «Frecece tricolori».

Spremembe v proforskih vrstah

Solsko skrbništvo je objavilo odredbo prosvetnega ministrstva o premeščitvi profesorjev z ene na drugo srednjo šolo. Med številnimi italijanskimi profesorji imamo tudi dve premeščitvi na slovenskih šo-

Izleti

Slovensko planinsko društvo priredi 28. julija družinski izlet na Koroško (Beljak, št. Vid, Ostrovico ter Osojsko in Vrbsko jezero). Izletniki morajo imeti s seboj veljavni potni list ali prepustnico. Vpisovanje se je že pričelo na sedežu SPD, Ulica Malta 2, tel. 24-95.

SPD vabi slovenske planince 21. julija na vzpon na Jof di Miezegnot (2.098 m). Vzpona se bodo udeležili tudi planinci iz Tolmina. 3. in 4. avgusta bo SPD priredilo drugi vzpon, in sicer na Coglians (2.700 m). Udeleženci izleta bodo prenočevali v ležalni «Marinelli». Podrobnjša pojasnila da je SPD - Gorica.

Prosvetno društvo «Briški grič» iz Števerjane priredi dvodnevni izlet 15. in 16. avgusta v Velenje. Ptuj, Ljutomer, Radence, Moravske toplice, Varaždin in Zagreb. Poleg ogleda turističnih znamenitosti obiskanih krajev, si bodo izletniki ogledali še vinski klet in kmetijski kombinat v Ljutomeru.

Vpisati se je treba čimprej pri član-skih društvu Ivamu Humarju, Sonji Terpin in Lavrenji Maraž, da si pravočasno rezervirajo mesta. Prevoz, hrana in prenočišče so vključeni v skupni cenil izleta.

SKUPŠČINA OBČINE IZOLA IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE ČESTITAJO DELOVNIM LJUDEM IN OBCANOM OB OBČINSKEM PRAZNIKU

DELAMARIS IZOLA IZOLA BRAND riba s povrtnino kot predjed izdatna malica na weekendu na campingu na potovanju DELAMARIS - IZOLA

Šolske vesti

Šolsko skrbništvo obvešča, da imajo objavljena v prtičnih prostorih skrbništva v Gorici, Ul. Leopardi 6, imena profesorjev brez staleža, ki bodo minilno leto poučevali na slovenskih višjih šolah. Na skrbništvu so objavili lestvico profesorjev, ki bodo poučevali v popoldanskem pouku na srednjih šolah. Interesenti lahko pošljejo prošnje za poučevanje do 20. julija.

Kino

- Gorica
VERDI 17.30-22.00 «Tre per una grande rapina». A. Celi in M. Costantin. Barvni film.
CORSO 17.00-22.00 «Niente di grave, suo marito è incinto». C. Deneuve in M. Mastroianni. Barvni film.
PREPOVEDANO mladini pod 14. letom.
MODERNISSIMO Zaprti.
VITTORIA Zaprti.
CENTRALE Zaprti.
Trzin
AZZURRO Zaprti.
EXCELSIOR 17.30-22.00 «Carlotta e il porcellino Wilbur». Barvna risanka.
PRINCIPE 18.30-22.00 «Fantasia». W. Disneyeva barvna risanka.
Nova Gorica
SOČA «Dama s karmeljami», ameriški barvni film ob 18.30 in 20.30.
SVOBODA «Sartana, dolarji in mehni», italijanski barvni film ob 18.30 in 20.30.
DESKLE «Super fly», ameriški barvni film ob 20.00.
RENCE Prosto.
PRVACINA «Hura šola gori», nemški barvni film ob 20.00.

Včeraj - danes

Iz goriškega matičnega urada
ROJSTVA: Gianluca Contieri, Eli-sa Del Bianco, Gianluca Omizolo, Giulio Toton, Alex Pintar, Giovauna Pancher, Lorenzo Lovišček.
SMRTI: 71-letni upokojenec Mario Campa, 67-letna gospodinja Maria Tofful por. Mareja, 65-letni kmet Jožef Mikluš, 75-letni upokojenec E-lena Cosanu vd. Battigelli.
DEŽURNA LEKARNA V GORICI
Danes ves dan in ponoči je dežur-na lekarna Pontoni e Bassi, Raštel, tel. 83 949.
DEŽURNA LEKARNA V TRZINU
Danes ves dan in ponoči je dežur-na lekarna Rismondo, Ulica Enrico Toti, tel. 72-701.

MEDNARODNA KONFERENCA O MANJŠINAH V TRSTU OD 10. DO 14. JULIJA 1974

Dr. Vladimir Klemenčič

IZ UVODNEGA POROČILA ZA DRUGO KOMISIJO O DRUŽBENO-GOSPODARSKIH VPRAŠANJH

Vpliv socioloških, ekonomskih in urbanizacijskih vprašanj na problematiko narodnostnih manjšin

S pretakanjem tokov preko meje se je spremenila funkcija obmejnih območij, pa tudi funkcija tam živečega prebivalstva, pripadnikov manjšine in večinskega naroda

V uvodu svojega poročila k delu druge komisije za družbeno-gospodarska vprašanja ugotavlja dr. Vladimir Klemenčič, da je vse bolj stopnjen gospodarski razvoj po drugi svetovni vojni, zlasti pa v zadnjem desetletju, vplival v Evropi na močno socialno prestrukturiranje prebivalstva in na izoblikovanje gospodarsko različnih razvijenih področij. Zaradi iskanja ugodnejših pogojev za poselitve prebivalstva in zaradi naglega razvoja gospodarstva se je zabrisala tudi funkcionalna razlika med mestom in podeželjem; izoblikovala so se različna velika območja koncentracije prebivalstva na eni ter področja praznjenja na drugi strani. Takšen razvoj pa je prispeval tudi k preoblikovanju tradicionalnih avtonomnih nacionalnih manjšin in njihovega poselitvenega prostora, hkrati pa tudi k izoblikovanju novih vrst manjšin. Pod vplivom doseljavanja so se izoblikovala jezikovno mešana območja mest v dosegu na nacionalno skoraj enoviti zahodnoevropskih mestih. Ta stopnjen gospodarski razvoj v Evropi pa je močno vplival tudi na gospodarski razvoj in na socialno prestrukturiranje prebivalstva v območjih, posejanih z nacionalnimi manjšinami. Na vseh prometno pomembnih evropskih poteh, ki prehajajo meje med evropskimi državami, je pod vplivom razvoja blagovne menjave močno oživil blagovni promet, ki je narekoval odpiranje državnih meja in pogojil gospodarsko aktivizacijo obmejnih področij, ki so bila še pred drugo svetovno vojno skoraj čisto agrarna. Prebivalstvo se je na teh področjih prestrukturiralo iz agrarnega v neagrarno. Sama, z nacionalnimi manjšinami poseljena področja, pa se postopno urbanizirajo.

S pretakanjem blaga in delovne sile ter mednarodnih turističnih tokov prek odprtih državnih meja se je spreminjal tudi gospodarski pomen obmejnih območij, posejanih z nacionalnimi manjšinami. Spremenila se je funkcija samih obmejnih območij, pa tudi funkcija tam živečega prebivalstva, pripadnikov manjšine in večinskega naroda.

Zaradi odprtosti meje se prebivalstvo narodnih manjšin, ki pripada urbani strukturi, zaradi svojega novega načina življenja tudi intenzivno povezuje s svojim matičnim narodom prek meje. Tak gospodarski razvoj in doseljavanje prebivalstva večinskega naroda na obmejna, z nacionalnimi manjšinami poseljena območja, je prispeval k izoblikovanju novega tipa nacionalno mešanega območja. Med pripadniki nacionalnih manjšin se je skoraj povsod izoblikovala urbana struktura prebivalstva, ki je zaradi posedovanja zemlje zasidrano v lastnem etničnem ozemlju.

Ko govori o sociološki opredelitvi in o klasifikaciji manjšin pravi poročevalec, da obstajajo vsaj trije značilni načini proučevanja manjšin:

- evropski način, osredotočen na «avtonomnih» tradicijah, ki jih označujejo jezik, «narodne značilnosti» in verski običaji. Ta vprašanja se pojavljajo kot posledica ozemeljskih preureditev držav — narodov.
- ameriški način, osredotočen predvsem na «altonomnih» manjšinah, ki so nastale kot posledica socio-ekonomskih premikov, kot sta urbanizacija in preseljevanje.

V zadnjih letih se pojavlja tretji način: uvrstiti med «manjšine» vse rezeže, podrejene, marginalne skupnosti, ki se razlikujejo in oddaljujejo od družbe, kot na primer «proletarci», ženske, prizadeti itd.

Poročevalec ugotavlja, da je pri proučevanju vprašanj, ki zadevajo manjšine na splošno, potreben predvsem objektivni pristop — pri teh vprašanjih se mnogokrat pojavljajo globoko občutna čustva in nasprotujoča si mnenja — in nov zagon, s čimer bi bilo mogoče premostiti «kampi» pilzema treh glavnih «tradicij». Sociolog bi moral predvsem osvoboditi proučevanje manjšinskih vprašanj (jezikovnih, folklornih, verskih, narodnostnih) in ga trdno utemeljiti na strukturalnih osnovah: stanja socio-ekonomskih procesov, razdelitve oblasti in vrednot, določitve vloge manjšine v sistemu. Sociologja se zanima predvsem za pogoje in okoliščine, v katerih se pojavijo manjšinske skupnosti in jo lahko družbeno označimo kot tako. To pa pomeni, da mi ne sprejemamo brez kritike običajnih definicij manjšinskih skupnosti, kakršne so v rabi na primer v mednarodnih deklaracijah, ali ki jih uporabljajo mednarodne komisije, ker bi to pomenilo, da pristajamo na uradno definicijo stanja ki je posledica dejanske razdelitve oblasti v družbi. Oblast je ključna spremenljivka pri definiciji manjšine. Mi imenujemo manjšino skupnost, ki ima manj oblasti in družbi, kot bi ji pripadala in sorazmerju s številčnostjo: nasprotno od manjšine ni večina, ampak oblast. Glavna

Dr. VLADIMIR KLEMENCIC

značilnost manjšinske skupnosti je torej njena pozicija v obsejanih organih. Sociološka ocena in definicija manjšinskega pod sistema sta tako tesno povezani z razdelitvijo oblasti, ker sta vrednoti tistih ki imajo oblast, ki so torej pomembnejši in ker je razdelitev oblasti prav tako povezana z razdelitvijo vrednot, oziroma je drugi aspekt same razdelitve vrednot.

Poročevalec govori nato o odnosih med «avtonomnih» in «altonomnih» manjšinami in o odnosih med manjšinsko skupnostjo in osemizem, kakor tudi o vprašanju «zvestosti», ki se pojavlja pri proevanju jezikovnih in drugih manjšinskih skupnosti. Zadržuje se tudi pri prečem vprašanju ugotavljanja in številčnega ocenjevanja manjšine in ugotavlja, da poskusi številčnega ugotavljanja nalezijo na iste ugovore kot poskusi številčnega ugotavljanja družbenih razredov in političnih mnenj na osnovi volitev.

Poročevalec prehaja nato na oris ekonomske problematike manjšin in ugotavlja, da so klasični avtorji, ki v svetovni znanstveni literaturi obravnavajo manjšine, mnenja, da manjšine v gospodarski razvojni zaostajajo za večinskimi narodi. Razloge slabšemu gospodarskemu stanju manjšin iščejo različni avtorji v različnih čimteljih. Klasični avtorji krivijo takšnega stanja predvsem diskriminacijo do pripadnikov manjšin, ki potiska le-te na slabše plačana delovna mesta in se s tem pogotovo potencialni izvor nastajanja «getov» in podobnih očitnih izrazov diskriminacije. Sodobnejši avtorji pa skušajo izhajati iz drugačnih, splošnejših meril in iz osvojim ugotovitvam ne upoštevajo diskriminacije. Takšna splošnejša merila so temeljila na modelu «manjšinskega specifičnega tržišča», manjšinske speci-

fične proizvodnje in «proizvodnih faktorjev». Takšne proizvode, oziroma proizvodne faktorje, lahko na osnovi nekaterih njihovih značilnosti, na primer na osnovi uporabe jezika, v katerem se vrši menjava, pripišemo manjšinskemu pod sistemu.

Morda je nekoliko čudno govoriti o proizvodnji, specifični za manjšino, kadar gre za majhne manjšinske skupnosti (etnične ali drugačne), ki često ne premorejo kaj več od kmečkih obratov ali obrtnih delavnic. Vendar pa nas ob pomisli, da je pojem proizvodnje v tem primeru vsakršno delovanje, tako proizvodno v blagovnem pomenu besede, kot delovanja terciarnih dejavnosti (servisi, gostinski obrati, zdravniške usluge, šolstvo, javna uprava itd.), uporaba terminu proizvodnja ne preseneča, saj je proizvodnja v najsplošnejšem pomenu besede, kot jo tolmači sodobna ekonomska znanost, vsakršno delovanje gospodarskega pomena in gospodarsko izmerljive vrednosti. Ob tem lahko trdimo, da brez določanja del in uslug, ki se vršijo v jeziku manjšine, torej brez manjšinske specifične proizvodnje, manjšinski pod sistem ne bi deloval niti minimalno. Vsaka manjšina mora imeti področje svoje specifične menjave, svojega specifičnega življenja. Brez tega bi o vitalnem področju manjšine ne mogli govoriti.

Poročevalec ugotavlja, da je zaradi vsega tega gospodarski pristop k manjšinski problematiki drugačen od pravega, sociološkega ali geografskega. Realen prikaz celotne problematike manjšine je mogoče le upoštevati vse različne vidike v medsebojni povezanosti.

Poročevalec podaja nato sledeče ugotovitve:

- a) Težnja sodobne ekonomike za masovno proizvodnjo negativno vpliva na položaj manjšin.

- b) Za sodobno gospodarsko življenje je značilen tudi velik porast poprečnih dohodkov prebivalstva. Ta pa povečuje povpraševanje po posebnih dobrinah, kar je za manjšine pozitivnega značaja.
- c) Delo, kapital in zemlja manjšin so faktorji, ki so po navadi slabše locirani od večinskih. Delo je slabše plačano ali pa poklicna usposobljenost pripadnikov manjšin ne ustreza dejanskemu položaju v družbi. Zemlja se pogosto izkorišča za nizko rentabilno kmetijsko pridelovanje. Tudi kapital po navadi ni najbolj naložen.
- d) Treba je razlikovati situacijo tistih faktorjev, ki so bolj ali manj nadomestljivi z ozirom na diferenciacijo manjšina — večina in tiste, ki so nenadomestljivi. Prvi tip faktorjev so

primeri dvojezičnih oseb, zemlje in kapitala, drugi tip faktorjev pa so primeri enojezičnih ali pa slabše dvojezičnih oseb, kapitala in zemlje v rokah oseb, ki jih mislijo zadržati v sklopu manjšinskega sistema. Faktorji, ki so nadomestljivi za višje cene, ki jih nudi večinsko tržišče, prehajajo v večinski sistem in s tem predvsem v perspektivi močno oškodujejo manjšine. Tudi manjšina izgublja «potencial» za bodoči razvoj. S tega vidika je situacija manjšine zelo podobna situaciji nerazvitih, kolonialnih eksploativnih področij.

Ko govori o terapijah za takšno stanje pravi poročevalec, da se manjšine intuitivno poslužujejo metod, da bi na različne načine zadržale faktorje svojega pod sistema v svojem etničnem teritoriju

kljub slabši lokaciji le-teh. Iz psihološkega in sociološkega vidika je zanimivo, da so takšne metode lahko moralni pritiski in vzdušje, ki vplivajo na oblikovanje čimbolj «zaprtega» manjšinskega pod sistema. Večkrat pa je tudi v povsem odprtem sistemu substitucija faktorjev iz enega sistema v drugega manjšina, kot bi to lahko mislili. Ankete so recimo pokazale, da se pripadniki manjšine, kljub nižjemu osebnim dohodkom, pogosteje in raje zaposlujejo v okviru svojega pod sistema, če je to možno. Cena, ki jo morajo plačati z odpovedjo svojega jezika in kulture, če preidejo gospodarsko iz svojega pod sistema v večinski sistem, je zanje namreč previsoka. V tem primeru je vrednost pripadnosti manjšinski strukturi v funkciji osebne koristi postavljena nad ostale vrednosti.

Po ekonomski teoriji pa obstaja še druga možnost, ki jo lahko ime-

nujemo «aktivno» ali «odprto». Ta se uresničuje tedaj, ko na razne načine: z večanjem števila institucij z obsejanim manjšinskim jezikom, z intenzifikacijo prekomernih stikov, z izboljšanjem manjšinskih proizvodnih struktur, z modernizacijo in racionalizacijo proizvodnje, skušamo povečati povpraševanje po manjšinsko specifičnih dobrinah in uslugah.

V praktičnem življenju se obe opisani dilemi, tako zapiranja manjšinskega pod sistema pred večinskim, kot odpiranja, povezovala in integracije manjšinskega pod sistema z večinskim sistemom prepletata. V obeh primerih se odpiranje vprašanje vključevanja manjšine v družbeno in gospodarsko življenje na tak način, da se ji ne bi bilo treba odreči svojemu jeziku in nacionalni pripadnosti v vsakodnevnem življenju.

V naslednjem poglavju govori dr. Klemenčič o vlogi prostorske urbanizacije na manjšine. Pri tem ugotavlja, da vnaša hitra urbanizacija tudi v obsejanih z nacionalnimi manjšinami poseljena območja, nove probleme in tu¹

odnose med pripadniki manjšine in pripadniki večinskega naroda izoblikovala se je skrajna nova struktura prebivalstva. Med doseljenim prebivalstvom večinskega naroda in domačim avtonomnim prebivalstvom se kažejo često še na zunaj vidne razlike. Prebivalstvo avtonomnih manjšin še vedno sestavlja del kmečkega prebivalstva, le-to poseduje zemljo, zemljo posedujejo tudi polkmečka gospodarstva, doseljeno prebivalstvo večinskega naroda pa je zaposleno predvsem v neagrarnih, v veliki meri terciarnih dejavnostih kjer pripadniki nacionalne manjšine ste-

vilčno najpogosteje zastajajo za njimi. Nastajanje urbane demografske strukture povzroča tudi uveljavljanje načina življenja urbaniziranega prebivalstva med kmečkimi prebivalstvom.

Zaradi uveljavljanja novih funkcij življenja urbanizirane družbe in doseljavanja večinskega naroda na območje nacionalne manjšine pa obstaja poleg pozitivnih vplivov urbanizacije tudi nevarnost uveljavljanja jezika dominantnega večinskega naroda v raznih dejavnostih urbane družbe.

Uveljavljanje urbane družbe pa odpira vprašanje revalorizacije izkoriščanja zemlje. Urbana družba si povečuje obseg prostora za izgradnje infrastrukture opremljenosti in za rekreacijo prebivalstva, kar pa ni vselej in povsod povezano tudi s socialnimi in nacionalnimi interesi avtonomnega prebivalstva nacionalnih manjšin. Često namreč spreminjanje funkcije kmetijske zemlje v neagrarno namene ne zagotavlja socialne varnosti lastniku kmečke zemlje in njegovim družinskim članom. To spreminjanje ni zasnovano na ustreznem povečanem vrednotenju zemljišča potrebnega za kmetijske namene, s čimer bi bilo kvaliteta se je skrajna nova struktura prebivalstva. Med doseljenim prebivalstvom večinskega naroda in domačim avtonomnim prebivalstvom se kažejo često še na zunaj vidne razlike. Prebivalstvo avtonomnih manjšin še vedno sestavlja del kmečkega prebivalstva, le-to poseduje zemljo, zemljo posedujejo tudi polkmečka gospodarstva, doseljeno prebivalstvo večinskega naroda pa je zaposleno predvsem v neagrarnih, v veliki meri terciarnih dejavnostih kjer pripadniki nacionalne manjšine ste-

pravično prisotno pri narodnih manjšinah, ki bi rade bile soudeležene pri upravljanju javne blaginje.

Najti rešitev na ta vprašanja se zdi, na prvi pogled, nemogoče, ker bi bilo treba spremeniti tradicionalne strukture predstaviteljske družbe, pa tudi nasprotujočih si interesov je preveč.

Zato je morda bolje, če se najde rešitev v takih obnovenih institucijah in družbenih disciplini, ki naj omogoči sožitje med skupinami, ki so nosilke specifičnih interesov, ne da bi to dramatično sistem enotnega sistema vladanja v državi.

Po teh ugotovitvah poročevalec obravnava nekaj primerov, ki dokazujejo, kako so se tradicionalno centralistične državne skupnosti spoprijete z vprašanjem narodnih manjšin (Velika Britanija s primeri Ircev, Skotov in Galezanov), nadalje primer interesnih konfliktov med Flamci in Valonci v Belgiji ter vprašanja danske narodne manjšine v zahodnonemškem dandju «Schleswig — Holstein».

Zaključki poročevalca pa so, da težijo narodne manjšine, kljub bojazni za asimilacijo, k čedalje širšemu vpletanju v sistem odločanja o vseh vprašanjih, ki jih kot manjšinsko skupnost zadevajo. Skratka, koristi narodnih manjšin že zdavnaj presegajo omejeno sfero in tradicionalne aspekte kulturne, šolske in jezikovne zaštite.

Odpira se torej vprašanje enakopravnosti manjšinske skupnosti s vsemi drugimi interesnimi skupinami, ki jih državne oblasti na tak ali drugačen način izražajo, tudi zato, ker se ne zdi več realno, da bi se manjšine zadovoljevale zgolj z zakonsko zaščito, ki bi jamčila zahtevo po svoji prisotnosti v organih vladanja, kjer se razrešujejo interese konflikt. Ker pa k temu težijo vse interesne skupine, bi tak vstop povzročil drobljenje oblasti in prisotnosti v organih odločanja na osnovi številčnega razmerja, pač pa je prepričan, da je možna druga pot: čedalje širši sistem svobode, v katerem naj interese skupnosti (in torej narodne manjšine) brez diskriminacij izražajo svoje potrebe in jih tudi uresničujejo.

V ta namen je potrebno spreminjati tako specifične zaščitne norme.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Ettore Passerin D'Entreves

IZ UVODNEGA POROČILA ZA TRETJO KOMISIJO ZA USTAVNO-PRAVNE UREDITVE MANJŠINSKEGA VPRAŠANJA

Pomen sodelovanja manjšin v organih odločanja za zaščito njih družbeno-gospodarskih interesov

Zgodovinski momenti nastajanja manjšinskega vprašanja - Načini določanja in reševanja - Novejša pojmovanja o zaščiti narodnih skupnosti

Ettore Passerin D'Entreves je svoje poročilo razčlenil v tri dele. V prvem, uvodnem delu, je govoril o določenih zgodovinskih momentih nastajanja vprašanja, v drugem delu je govoril o načinih določanja in reševanja manjšinskih problemov, v tretjem pa je razpravljal o novejših pojmovanjih v zvezi z zaščito manjšin.

Potem ko je podčrtal, kako se v različnih družbenih ureditvah, v različnih državah zadeva manjšin drugače tolmači in zakonsko določa, je prišel do ugotovitve, da je zgodovinsko potrebno koncept manjšine prebroditi, da bi mogli dejansko uresničiti takšno demokratično ureditev, v kateri bi bile vse in vsakomur priznane vse in enake pravice. Ni po njegovem zaželeno, da bi zagotovili tako imenovano posebno zaščito, pač pa resnično zaščito brez diskriminacije nacionalnih in jezikovnih skupnosti.

Glede ugotavljanja manjšin, njihove številčnosti in podobno, je povsem odklonil način štetja, ki je pogosto prizadetim manjšinam bolj

škodoval kot koristil. Prav tako je okarakteriziral referendum in plebiscit, dva načina posrednega in neposrednega ugotavljanja ne le manjšin pač pa tudi njihovih problemov. Tudi referendum in plebiscit ne dasta zaželenih rezultatov, kar se je izkazalo tudi v nedavnem primeru v bernskem kantonu v Švici. Po njegovem ta dva načina razvednotita smisel ugotavljanja volje zainteresiranih skupnosti.

Ettore Passerin D'Entreves je nato razčlenil zadevo manjšine tudi v okviru državne skupnosti, kajti imamo tako imenovane nacionalne države in države z več nacionalnostmi to se pravi države, katerih prebivalstvo tvori en narod in države, v katerih živi več narodnosti in nacionalnih skupnosti. Ena takšnih državnih tvorb z več nacionalnimi skupnostmi je bilo habsburško cesarstvo, ki se je v svoji poznejši zgodovini, v drugi polovici prejšnjega stoletja začelo ubadati z nacionalnimi problemi, kar je prišlo posebno do izraza v trenutku, ko

so svoj nacionalni problem postavili na dnevni red Čehi in za njimi Slovaki, kar je privedlo do znanih motenj v notranjem življenju avstro-ogrske monarhije, ko je bilo malone paralizirano samo parlamentarno delo. Prišli smo pač na tje osnovi do krize, ki se je nato vlekla do simega razpada avstro-ogrske monarhije.

V svojem izjavljanju je predavatelj navedel konkretno težavo v avstro-ogrskem primeru, ko so se postavljali problemi jezikovne enakopravnosti v sodstvu in upravi, pa tudi v šolstvu, kjer so se zaradi centralističnega gledanja tudi na ta problem začele na periferiji ustanavljati ponekod zasebne šole, v zvezi s čimer je omenil n.p.r. za naše področje italijansko Lega Nazionale, ki je ustanavljala italijanske in Cirilme tovarbo z več nacionalnimi skupnostmi je bilo habsburško cesarstvo, ki se je v svoji poznejši zgodovini, v drugi polovici prejšnjega stoletja začelo ubadati z nacionalnimi problemi, kar je prišlo posebno do izraza v trenutku, ko

Poleg Avstro-Ogrske pa je predavatelj omenil tudi nekatere druge primere težav s problemi nacionalnih in drugih manjšin. Tudi probleme iz novejšega obdobja in sicer vprašanja «coloured immigration» na Angleskem ter severno-kataloncem in Baskov v Španiji. Pa tudi novejša manjšinske probleme, ki jih doživlja sama Francija, kjer se oglašajo Bretonci, Korzičani in celo Baski v Pireneji. V gornjih primerih gre za tako imenovane nacionalne države, kjer ena etnična skupnost naj bi tvorila vso državo.

Drugače je na primer v Belgiji, Švici, v Jugoslaviji, kjer je v veljavi «zvestava plurinacionalnosti» in kjer tudi ustavna in zakonska ureditev temelji na plurinacionalni zavezi.

In vendar tudi v nekaterih takšnih deželah, kot na primer v sami Belgiji, ki velja za večnacionalno deželo, nastajajo problemi manjšin.

V svojem nadaljnjem izjavljanju je Ettore Passerin D'Entreves razčlil tako imenovani sistem «sodelovanja manjšine od načina zastopanja manjšine. Tako imenovani reprezentativni sistem po njegovem škiti le posameznike in ne skupino, ne manjšino in v tem primeru imamo bolj opravka z navidezno enakopravnostjo, ki ne preprečuje postopne asimilacije skupnosti, ki živijo v isti deželi.

V drugem delu svojega poročila je Ettore Passerin D'Entreves praveval o sodobnih konceptih reševanja manjšinskih vprašanj, predvsem o razvoju institucij za zaščito manjšin, nadalje o javnopravnih institucijah, ki naj imajo vlogo zaštite in podobnem. V tem konceptu prihajajo do izraza tudi mednarodni formalno-pravni akti kot so 27. člena pogodbe o državljanjskih in političnih pravicah, ki jo je sprejela generalna skupščina Združenih narodov 16. decembra 1966, nadalje člen 5. odstav. c pakta proti diskriminaciji v vzgoji, ki ga je sprejela generalna konferenca za UNESKO 14. decembra 1960, ter člen 14 evropske konvencija za zaščito temeljnih človeških pravic in svobod, ki je bila podpisana v Rimu 4. nov. 1950.

Manjšinska problematika se v posameznih deželah drugače obravnava in rešuje, vendar bi mogli načine reševanja ali točneje ukrepe, ki to urejajo, razvrstiti v tri skupine, meni Ettore Passerin D'Entreves, ki na široko obravnava določene načine, ki so v navadi na

ETTORE PASSERIN D'ENTREVES

Zahodu. Tu posebej ločuje manjšine, ki so manjšine proti vsaj volji, ter manjšine, ki so to zato, ker to hočejo biti. Nato navaja, kaj jezikovno-nacionalne manjšine v tem primeru tudi zahtevajo in sicer «pravico uporabe materinega jezika v odnosih z javnimi oblastmi», «pravico, da imajo njihovi otroci v javnih šolah pouk v svojem materinem jeziku», «pravico pripadnikom manjšine, da imajo dostop v javne službe v razmerju s številom seveda v odnosu do drugih etničnih skupin», «pravico, da se sredstva iz javnih skladov primerno uporabljajo v podporo ekonomskih in kulturnih pobud manjšine, itd.»

V zvezi z reševanjem manjšinske problematike na način, ki da je v navadi na Zahodu, je govoril tudi o načinih reševanja teh problemov v tistih deželah, katerih ureditev temelji na plurinacionalnosti. To velja prvenstveno za dežele vzhodne Evrope. Pri tem pa je dodal, da nekateri zavedni koncepti najdejo odmev tudi v deželah Zahoda. V zvezi s tem je navedel tudi nekaj konkretnih primerov. V nadaljnjem izjavljanju je obravnaval teritorialne avtonomije na področjih, koder manjšina živi, ter zaščito manjšine z ustanavljanjem avtonomnih ustanov. Skratka, prikazal je načelo enakosti manjšine z večino, nadalje pluralistično načelo in končno tretji način, ki za katerega so značilni določeni pravni instrumenti, ki jih od primera do primera narekujejo konkretne potrebe in se izvajajo z ustrežno organizacijo državne ureditve in ureditve drugih javnih ustanov.

Zahodnoevropske države so se, v glavnem, organizirale na osnovi centralističnih težej, ki izražajo iz združevalne moči narodne enotnosti. Narodne manjšine so v tem okviru bile ob strani in, v bistvu, ustvarjale resne probleme pri organiziranju države. Toda družbeni in gospodarski razvoj, katerega glavna značilnost je prav čedalje bolj zapleteno in bogato poseganje državnih in drugih javnih oblasti v življenje skupnosti, družbenih slojev in posameznika, postavlja — zaradi načel pluralizma in svobode, ki jih proglašajo — nove zahteve in potrebe po sodelovanju socialnih skupnosti. V sodobni družbi so družbeni in gospodarski posegi razplet interesnih konfliktov, v katerih nosilci specifičnih interesov aktivno posegajo in stremijo k sferi odločanja. Nič čudnega, torej, če je to stremljenje u-

Tullio De Mauro

IZ UVODNEGA POROČILA ZA DELO PRVE KOMISIJE ZA JEZIK KULTURO, ŠOLSTVO IN SREDSTVA JAVNEGA OBVEŠČANJA

Plurilingvizem v sodobni družbi

Demokratična šola je najučinkovitejše sredstvo za ohranitev in razvoj manjšinskih kultur in jezikov

Sposobnost povezovanja izkušenj z določenimi znaki z namenom, da se vzpostavi možnost medsebojnega občevanja, se v znanosti imenuje semioza. Ta sposobnost se v vsakdanjem življenju uresničuje s pomočjo jezikov, ki so zelo številni in ki se medsebojno zelo razlikujejo. Govorjeni jezik je le eden izmed številnih sredstev, s pomočjo katerih se izvaja medsebojno občevanje. Zdržbu raznih vrst semioz ali jezikov imenujemo znanstveniki plurilingvizem.

Sodobno življenje, za katerega so značilni velika preseljevalna gibanja, razvoj umetnih komunikacijskih sredstev, čedalje nove tehnološke in drugi podobni pojavi, resno ogrožata plurilingvistično zmožnost človeškega rodu. Hkrati s tem prihajajo novi narodi, ki so bili do nedavnega zaočasti, in čedalje širše stopnja človeštva. do kulturnega udejstvovanja, ki je bilo nekako monopol omejenega števila izbrancev. Posledica tega je, da prehajajo stardovna, tisočletni jezikovno-kulturni sistemi v krizo. V večini primerov gre za sisteme, ki so istovetni s sistemi večvine in človeške bede, a ki hkrati predstavljajo pomembne pojave etnične svobode in istovetnosti.

Obsežne mase delavcev in kmetov se dvigajo iz zaostalosti in polagoma dosegaajo kulturno bogastvo, ki je bilo nekot rezervirano za tako imenovane elite. Toda pri tem se čedalje širši sloji človeštva izpostavljajo nevarnosti, da izgubijo stavižajo nevarnosti, da izgubijo svojo etnično istovetnost in — če se proces nadaljuje do skrajne meje — tudi možnost nastopanja opozicijske sile zoper hegemonijo buržojskega razreda in kapitalističnih držav.

TULLIO DE MAURO

Zanimivo je, kako reagirajo vodilni sloji na to prebujanje širokih množic, na njihovo kulturno napredovanje in na njihovo sposobnost postopnega uvažanja jezikovnega plurilingvizma. Na splošno je opaziti, da se vodilni slojevi v takih primerih najprej polasta nekakšno mrtvilo. V tem pogledu je najbolj zgovoren primer šole. Šola okleva in koleba med nekakšno ohlapnostjo (ta se po ameriškem vzorcu rada predstavlja kot demokracija) in stariimi metodami poučevanja. V vsakem primeru pa se šolska dejavnost vodi po načelih monolingvizma.

Ta polaj ni od danes: že v antiki Kitajski, v Indiji, v klasični in moderni Grčiji, v srednjeveški Evropi — za katero je bil značilen široko razpreden latinizem — so se šolske institucije trudile za to, da bi vzgajale v monolingvizmu, to je po načelih, ki so dajala absolutno prednost sistemu jezika, ki je bil najtesneje povezan s kulturo, religijo, državno ureditvijo ali vodilnimi sloji prebivalstva. Šola si je prizadevala, da bi potiskala v ospredje enoten način izražanja in občevanja, enoten stil in tvedvsem enoten jezik. Poučevanje jezika je tako postalo sredstvo tistega «pedagoškega nasilja», o katerem govori znanstvenika P. Bourdieu in J. C. Passerin. Vodilni sloji so se ga posluževali kot nekakšnega dleta, ki je po eni strani pililo mehkejši del razpoložljivega človeškega materiala, po drugi pa izrezovalo in odstranjevalo material, ki se je temu procesu upiral.

(Nadaljevanje na 6. strani)

PO Odstopu Ministrskega Predsednika in Štirih Ministrov

Gospodarsko in politično stanje terjata hitro rešitev portugalske vladne krize

Palma Carlos je odstopil, ker mu predsednik republike ni hotel dati večje oblasti - Levica skuša minimizirati pomen krize

LIZBONA, 10. — Z odstopom ministrskega predsednika, štirih ministrstev in štirih podtajnikov, je komaj rojena portugalska demokracija doživela svojo doslej najhujšo »krizo rasti«, odkar je bil pred dvema mesecema strmoglavljen fašistični režim Marcela Caetano.

Vest o odstopu Adelina Palme Carlosa je vzbudila med portugalskim ljudstvom in tudi v tujini veliko zaskrbljenost, ki se odraža v komentarjih portugalskega in tujeje tiska, čeprav so vsi libizonski politiki skušali minimizirati dogodek in so poudarili, da ne bo imel posledic na proces demokratizacije v državi.

V pogovoru s časniki je portugalski premier poudaril, da se je odločil za ostavko, ker mu oblast, ki jo je imel do sedaj, ni dovoljevala, da bi vodil državo tako kot terjata politično in gospodarsko stanje. Ni pa hotel biti točenjski.

Znano je, da je Palma Carlos zahteval že pred časom od Spinole, naj mu prizna večjo oblast, a državni svet, trenutno najvišje ustavno telo, je njegovo zahtevo zavrnil. Prav zaradi tega je bil položaj za ministrskega predsednika nevdržan in se je odločil za ostavko, morda tudi v upanju, da bo lahko izsilil od predsednika širše pooblastilo.

General Spinoła in vojaška junta nista doslej izdala nobenega sporočila o odstopih premiera in štirih ministrstev, vladna kriza pa je vse-

IZJAVA BIVŠEGA AGENTA ŠPANSKE OBVEŠČEVALNE SLUŽBE ČRNA ROKA ORGANIZIRALA POKOL V FIUMICINU

MILAN, 10. — Tednik «Europeo» bo v svoji prihodnji številki objavil pričevanje bivšega agenta španske obveščevalne službe Luisa Gonzaleza Mate o povezavi med mednarodno teroristično mrežo in «crno mrežo» v Italiji.

Po pričevanju bivšega agenta kaže, da je v organizaciji pokola na mednarodnem rimskem letališču v Fiumicinu vpletena tudi mednarodna nacistična organizacija Paladini. Gonzales je pokazal uredniku milanskega tednika dokument, s katerim je španska obveščevalna služba obvestila SID, da palestinski teroristi pripravljajo atentat na letališču.

Dokument vsebuje prepis telefonskega pogovora med nekim Kadimrom (ugotovili so, da možki reje obstajata in da je libijski potni list) in avstrijskim državljanom, ki vodi v Rimu tvrdko elektronskega materiala in ki je zaupnik omenjene neonacistične organizacije.

Iz pogovora je razvidno, kaj so imeli teroristi za bregom, SID pa je prejel opozorilo, kot je prejel izdebelo opozorilo, ki ga je dobil od izdebelo obveščevalne službe. Pri pomni gre, da je Gonzales Mata pred nedavnim že razkril podoben skandal v zvezi s Calabresijevim umorom, ne da bi kdo demantiral njegove trditve.

Bivši španski agent je pokazal uredniku tednika še en dokument, ki dopolnjuje prvega. To je odgovor španske obveščevalne službe italijanski, ki je prošila za informacijo o Gianettinju. Španci so priznali, da je rimski fašistični časnikiar že delal zanje od leta 1968 dalje, podčrtali pa so tudi dejstvo, da je novinar v stiku s francosko in nemško obveščevalno službo.

Bolj zanimiv je drugi del dokumenta, v katerem španska obveščevalna služba opozarja, da je bil Gianettini lani večkrat v Španiji in sicer v mestu Alicante, kjer je stopil v stik s tamkajšnjimi zaupniki organizacije Paladini. Iz španskega mesta je Gianettini večkrat klical Rim in sicer neko tvrdko elektronskega materiala. Gre za isto številko, ki jo je klical pred atentatom v Fiumicino skrivnostni Kadir, španski agent so tudi ugotovili, da je resnični lastnik omenjene tvrdke bivši Combejev sodelavec, ki nečeluje iz razpredani mreži hitopadne orožja in valute.

Tednik nadalje objavlja tudi izjavo Enza Salicija, bivšega polkovnika v službi SID, ki je leta 1970 pobežnil iz Italije. Uredništvo milanskega časnika poudarja, da je preverilo vse Salicijevе izjave in da je prepričano, da ne gre za potegavščino. Možki, ki se je kvallificiral kot bivši polkovnik, je povedal nekatere podrobnosti, ki so bile znane le njemu.

Saliciji, ki trdi, da živi v neki državi Južne Evrope, izjavlja najprej, da je bil polkovnik Rocca ubit. Prav tako sta umrla nasilne smrti neki sardinijski general in general Ciglieri. Poudarja nato, da je sestavljena desničarska italijanska vlada v iznanstvu, ki bo imela v kratkem posvojo drvo se, «kar pa zadeva vrsto pokusov državnega udara zadnjih let — zaključuje bivši agent obveščevalne službe — dobro priljubite mojim besedam: pripravili so jih ljudje, ki zasedajo v Italiji visoke položaje.

kakor dokaz, da prihajajo po toponima na dan kontradikcije in spori v široki vladni koaliciji.

Zanimivo je, da skušajo minimizirati pomen vladne krize predvsem levčarske stranke. Tajnik komunistične stranke Cunha je poudaril, da je po njegovem mnenju premierov odstop le »erizid«. Pribil je, da se proces demokratizacije razvija normalno.

Tudi politična komisija socialistične stranke je po dolgi razpravi sklenila še vnaprej podpirati oborožene sile in njihov program ustvarjanja in krepitve demokracije na Portugalskem. Ljudsko demokracijo gibanje, ki ga vodi minister brez listnice prof. Pereira de Moura je mnenja, da sedanja koalicijska vlada najbolj ustreza položaju v državi in lahko v največji meri zadosti zahtevam ljudstva po svobodi in večji socialni pravičnosti.

Bolj kritično je desno krilo vladne koalicije, kateremu pripadajo vsi

je. Iz tega in iz dejstva, da jim je vojaška junta odrekala večjo oblast, bi lahko sklepali, da so med vojaški prevladali levčarji. To pa še ne pomeni, da bo prišlo do odločnega preokreta na levo, ker sta v tem trenutku enako možni dve rešitvi krize: da mesto tistih, ki so odstopili, prevzamejo ljudje, ki bodo vodili državo po smernicah, ki jih je zahtevala vojska, ali da se Palma Carlos in njegovi vrtnoj okrepjeni vladajo.

Ne gre pozabiti tudi, da so levčarske sile v zadnjih časih večkrat izrazile zaskrbljenost, ker so stopili v ospredje desničarski časniki, tako da ni izvitva iz trte domneva, da skuša vojaška junta odbrati oblast trdno v svojih rokah.

Kakršnakoli sila bo prevladala, pa je tudi zelo verjetno, da se vladna kriza ne bo dolgo vlekla: politično in gospodarsko stanje države je kritično in »pomankanje oblasti« na katerikoli ravni bi imelo lahko zelo hude posledice.

BEOGRAD, 10. — Predsednik ZIS Džemal Bijedić je v imenu jugoslovske vlade brzojavno izrazil sožalje predsedniku Japonske vlade Tanaki ob težki nesreči, ki jo je v zahodnem in osrednjem področju Japonske povzročil tajfun.

V LOMBARDIJI, FURLANJI, JULJSKI KRAJINI IN KAMPANJI

USPELE DEŽELNE STAVKE PROTI VLADNIM UKREPOM

Carniti v Milanu kritiziral mlačnost sindikalne akcije

RIM, 10. — V okviru deželne stavke, ki jih je oklicalo tajništvo sindikalne federacije CGIL, CISL in UIL, da bi podprlo gospodarske in družbene zahteve delavcev, ki so jih sindikalne organizacije predložile vladi, je bila danes štiriurnna splošna stavka delavcev vseh strok (razen železničarjev, pomorskih delavcev in uslužbencev letalskih družb) Lombardije, Furlanije-Juljske krajine in Kampanije. O stavki so v Juljski krajini in v Trstu poročamo na tržaški strani. Jutri se bo sindikalna akcija nadaljevala na Sardiniji, v Umbriji, Basilicatu, Apuliji in Tridentinski-Gornjem Poadižju.

V Lombardiji se je stavka začela ob 9. uri in se je zaključila ob prvem turnusu kosil. Javna prevozna sredstva so bila ustavljena med 10. in 11. uro. Osrednja manifestacija je bila v Milanu, kjer se je šest delavskih sprevodov steklo na Trgu Duomo, kjer so delavci zahtevali oklicanje vsedržavne splošne stavke.

Pristotne delavce je nagovoril v imenu sindikalne federacije CGIL, CISL in UIL, zvezni tajnik CISL Pierre Carniti, ki je ponovno podčrtal nasprotovanje sindikalnih organizacij do zadnjih vladnih ukrepov. Carniti je tudi kritiziral akcijo sindikalnih organizacij, ki je bila, kot je trdil, vse preveč šibka, še zlasti zato, ker je bila usmerjena k čimprejšnji premostitvi politične krize, medtem ko bi delavski razred moral zahtevati predvsem čim večjo jasnost. Zvezni tajnik CISL je nato poudaril, da je treba dati prednost rešitvi nekaterih pravic vprašanih, kot so vprašanje Jurga, zaposlenosti in politike, ki

potreba je neprestana sindikalna akcija tako za rešitev posameznih vprašanj, kot za spremembo celotnega položaja v državi. Deželne stavke se morajo končati s splošno sindikalno akcijo naperjeno proti vladni politiki, ki jo je treba spremeniti. Sindikalne organizacije ne smejo nikakor ostati križem rok in čakati do septembra na razplet stavke.

Pristopne delavce je nagovoril v imenu sindikalne federacije CGIL, CISL in UIL, zvezni tajnik CISL Pierre Carniti, ki je ponovno podčrtal nasprotovanje sindikalnih organizacij do zadnjih vladnih ukrepov. Carniti je tudi kritiziral akcijo sindikalnih organizacij, ki je bila, kot je trdil, vse preveč šibka, še zlasti zato, ker je bila usmerjena k čimprejšnji premostitvi politične krize, medtem ko bi delavski razred moral zahtevati predvsem čim večjo jasnost. Zvezni tajnik CISL je nato poudaril, da je treba dati prednost rešitvi nekaterih pravic vprašanih, kot so vprašanje Jurga, zaposlenosti in politike, ki

Pomen seminarjev slovenskega jezika

LJUBLJANA, 10. — Članica izvršnega sveta slovenske skupščine, republiška sekretarka za prosveto in kulturo Ela Ulrnh, ki je v vili Podrožnik pripravila sprejem za organizatorje letošnjega jubilejnega in vseh dosedanjih seminarjev slovenskega jezika, literature in kulture. Sprejema so se udeležili univ. verzitetni profesorji oddelka za filozofsko fakulteti, ki je vsakoletno organizator seminarja, rektor univerze v Ljubljani prof. dr. Janez Milčinski, predstojnik Inštituta za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti dr. Bratko Kreft, predsednik društva slovenskih pisateljev Miško Kranjec in drugi.

V krajšem nagovoru je Ela Ulrnh poudarila pomen seminarja za oblikovanje in poznavanje slovenske kulture v svetu ter za zblizevanje in krepitve prijateljstva med narodi. Obenem se je vsem organizatorjem tudi zahvalila za dosedanje uspešno delo ter jim zaželela še dosti uspeha v prihodnje.

Predsednik organizacijskega odbora letošnjega jubilejnega seminarja dr. Tine Logar je nato na kratko orisal dosedanje uspešne razvoj seminarjev ter dejal, da se je zanj zelo povečalo zanimanje po svetu, posebej pa je seminar pomemben za zamejske Slovence, katerim pomeni neke vrste univerzo,

stavniki, tako v odboru združenih narodov za rasno diskriminacijo, kot na pravkar končanem seminarju v Ohridu.

Knjižna obravnava ljudska štetja, krajevne napise socialne razmere, in gospodarske koroški Slovenci v katerih živijo koroški Slovenci S tem opozarja na težke razmere S in na krivice, ki se jim godijo. Koroški Slovenci bodo razposlali knjižno političnih institucijam in šolam, razdelili jo bodo na mednarodnih kongresih, dal jo bodo članom kontaktnega komiteja na Dunaju. Pisci menijo, da bo imela knjiga v avstrijski javnosti velik odmev in bo prikazala kako neobjektivna so stališča do manjšinskih vprašanih, ki so jih v zadnjem času predstavljali avstrijski pred-

Svetovno nogometno prvenstvo je končano. Po razburjenem turnirju, v katerem so njihovi ljubljenci osvojili prvo mesto, si nemški turisti lahko končno privoščijo odhiti na Jadranu. Na mejnem prehodu pri Senčljahu se v teh dneh vije dolga kača nemških in avstrijskih avtomobilov, nabito polnih turistov, ki se odpravljajo na počitnice

Mednarodna konferenca o manjšinah v Trstu

(Nadaljevanje s 1. strani)

navljanju napak iz preteklosti: v tej zvezi je dr. Zanetti izrekel prepričanje, da je danes možna drugačna oblika manjšinskega boja, saj lahko manjšine ter z njimi tiste politične in družbene komponente, ki nečejo zapasti napakom preteklosti, prav na deželnem nivoju najbolje uresničijo svoje težnje ter zadovoljijo svoje interese.

Vsekakor pa je govornik priznal tudi važnost tradicionalnih sredstev za zaščito človeka in manjšin, kot so mednarodne pogodbe in konvencije, pa tudi norme modernih ustav ali državnih zakonodaj, ki zadevajo to problematiko. Potem ko je poudaril, da se morajo predvsem tisti, ki so odgovorni za upravljanje družbe, in sicer politične in sindikalne sile, opredeliti do problema etničnega in nacionalnega diskriminiranja, je dr. Zanetti ugotovil, da žal ti problemi še nimajo globalne rešitve. To dejstvo pa mora biti v spodbudo za bolj odločno delovanje v tej smeri. «Na noben način pa nečemo ostati indiferentni in križem rok», je dejal predsednik tržaške pokrajine.

Dr. Zanetti je nato nadaljeval: «Gotovo pa je to: jasno odklanjamo tragično preteklost teh krajev, in to odklonitev je bistvena postavka za demokratske politične sile, ki so organizirale konferenco. In če na eni strani lahko trdimo, da smo kot Italijani in omejni prebivalci napredovali na poti boljše razumevanja in izboljševanja odnosov med etničnimi skupinami, pa tudi na poti stalnega utrjevanja naše odprte meje, je na drugi strani res, da mora politična volja, in ne samo dobro volja, vtisniti naravnemu potoku dogodkov tiste smeri, ki jih je treba odgovorno uresničevati.» Vemo namreč — je dejal govornik — da se bomo tudi sami čutili svobodnejši, če bo imela večjo svobodo manjšinska komponenta, ki živi skupaj z nami že stoletja. Globoko hočemo biti prepričani in se zavediti lojalnosti te manjšine, verjamemo v medsebojno bogatitev ter v funkcijo nusto, ki jo manjšina lahko opravlja med različnimi ljudstvi in državami.»

V zaključku svojega posega je predsednik tržaške pokrajine uokviril problem manjšin v splošno evropsko situacijo in dejal, da je manjšinski problem v Evropi istočasno problem varnosti in mednarodnega sodelovanja. V trenutku, ko se pripravljajo, da v Zenevi uzakoni stalne meje med državami, se mora Evropa odredi vsem ostankom preteklosti in se konkretno zavzeti za varnost manjšin, da ne bodo več vir sporov in ločitve, ampak za utrjevanje miru, je dejal dr. Zanetti.

Pror. Francesco Capotorti, redni profesor za mednarodno organizacijo na neapeljski univerzi in referent v podkomisiji OZN za manjšine, je v svojem poročilu o vprašanju manjšin v mednarodnem pravu ugotovil, da obstajata v tej zvezi dve obliki zaščite: prva izhaja iz mednarodnih sporazumov (povečini bilateralnih), ki nalagajo specifične obveznosti državam, v katerih manjšine živijo; druga oblika pa ima »univerzalno« značaj in se vključuje v sistem človekovih pravic na splošno. Gre v bistvu za sistem, ki ga skušajo Združeni narodi postopno uresničevati, toda vsaj doslej brez velikih rezultatov, ki je priznal sam govornik. Profesor Capotorti je tudi opredelil črno primerjavo med obliko zaščite manjšin, za kakršno se je zavzemalo Društvo narodov in ono, ki jo danes zagovarja OZN. V tej zvezi je tudi omenil, da je bila leta 1946 ustanovljena, v okviru OZN, posebna 18-članska podkomisija, da se ukvarja z vprašanji boja proti diskriminaciji in zaščite manjšin. Funkcija podkomisije je, da prouči vprašanja s tega področja in da daje priporočila komisiji za človekove pravice. Kot je povedal prof. Capotorti, ki je sam član podkomisije, se je ta organ v prvih osmih letih obstoja — do leta 1954 — ukvarjal s proučevanjem manjšinskih vprašanj, nato pa se je omejeval samo na probleme boja proti diskriminaciji. Šele v novem času — po letu 1971 — je bila ponovno posvečena pozornost problemom manjšin in je bilo sklenjeno, da se opravi poglobljena študija o tem vprašanju. Pri tem pa še ni bil rešen osnovni problem definiranja pojma manjšine.

Govornik je nato prešel k analizi raznih obveznosti, ki jih ima Italija na osnovi mednarodnih sporazumov do nemške manjšine v Gornjem Poadižju in do slovenske v Furlaniji-Juljski krajini. Glede slednjih je omenil londonski memorandum, za katerega pa je takoj ugotovil, da ne velja za celotno slovensko skupnost v Italiji, ampak samo za tisti njen del, ki živi na Tržaškem. Prof. Capotorti je našel določbe posebnega statuta; gre za določbe proti diskriminiranju pripadnikov manjšine oz. za njihovo enakopravnost, po drugi strani pa za »posebne« zaščitne ukrepe za ohranitev etničnega značaja in svobodnega kulturnega razvoja. Gre torej za tradicionalni sistem manjšinske zaščite, ki ga pa izpolnjuje nekatere določbe, kot n. pr. prepoved hujškanja k narodni mrnji, ki so namenjene posameznikom in uravnanih oblastem. Druga taka določba zadeva manjšinske šole, katerih program ene sme vplivati na nacionalni značaj učencev. Druga značilnost je ustanovitev posebne mešane italijansko-jugoslovske komisije, ki naj eni svoj prispevek in daje mnenja glede vprašanih manjšinske zaščite. Komisija je tudi pristojna, da pro-

učni prizive in vprašanja članov obeh manjšin (slovenske v Italiji in italijanske v Jugoslaviji), vendar pa posebni statut ne predvideva procedure za vlaganje takih prizivov ali vprašanj.

V zaključku svojega poročila je prof. Capotorti še ugotovil, da je položaj Italije glede mednarodnih obveznosti o zaščiti manjšin poseben in praktično edini v Evropi. Njegova posebnost je v tem, da Italije ne obvezuje samo mirovna pogodba iz leta 1947, ampak tudi dvostranska sporazuma z Avstrijo in Jugoslavijo. Posledica te posebnosti je, da ima italijanska politika do avstrijske in slovenske etnične skupnosti direktno odsev na meddržavne odnose z Avstrijo in Jugoslavijo, in da je po drugi strani potrebno, za ohranitev dobrih odnosov z omenjenimi državama, lojalno spoštovanje sprejetih obveznosti.

Razlogi za pozitivnejši odnos so številni. Med njimi je Jonic in Jovic, da je sedaj dominanten pozitiven odnos do manjšin, čeprav tudi obstajajo stvarni primeri, kako se to vprašanje zastopavlja in kako se noče pristopiti k njegovim rešitvi.

Pomemben pozitiven prispevek za reševanje nacionalnega vprašanja pomenijo izkušnje oktobrske revolucije in še zlasti deklaracija o pravicah narodov Rusije, ki je bila pripravljena na osnovi Leninovih stališč glede narodnostnega vprašanja.

Po drugi svetovni vojni pa je važna tudi vedno širša aktivnost raznih držav v okviru OZN, da se ugotovi in da se dosledno izvede načelo o pravicah človeka kot pripadnika skupnosti in državljanja posamezne države. Meje med državami se brišejo, kar ustvarja zavest o povezanosti vseh ljudi, v konkretnem primeru pa igrajo tudi pozitivno vlogo dvostranski regionalni in drugi sporazumi, ki se nanašajo tudi na zaščito manjšin.

Jonic je v svojem poročilu nato obravnaval različne oblike urejanja stanja in zaščite manjšin in je v tej zvezi ugotovil, da je zelo važno, kakšen je resnični odnos političnih činitelev in še zlasti odnošev večine do manjšine, kar je tudi predpogoj za pravno ureditev manjšinskega stanja. V tej zvezi poročilo obravnavala različne oblike in različne sisteme pravne zaščite manjšin.

Posebno poglavje pa zelo podrobno in načelno obravnavala osnovno vprašanje, kdo je subjekt prava in predvsem, če je to samo posameznik, ali če je manjšina kot skupnost. Seveda se Jonic zavzema za zaščito celotne skupnosti ter pri tem poudarja, da mora biti subjekt družbenih odnosov. Obstoječi pravni sistemi se stalno spreminjajo in bogate, tako da na primer celo enostavna pravica do uporabe lastnega jezika v moderni družbi pomeni pravico do lastnih sredstev množičnega obveščanja (radio, TV) in pravico do uporabe lastnega jezika v samoupravnih teveh, ki obstajajo na različnih ravneh in v različnih oblikah v skoro vseh sočasnih družbah.

V zadnjem delu svojega poročila pa dr. Jonic podčrta tudi potrebo mednarodne zaščite manjšin, ki izhaja predvsem iz dejstva, da so interesi narodov in držav ter manjšin, ki v teh državah žive, edinstveni ter da je splošna funkcija nacionalnih manjšin prispevati k medsebojnemu spoznavanju, izmenjavi in bogatitvi s tem tudi k zblizevanju narodov in držav.

Otvoritveni del zasedanja se je zaključil s kratkimi orisi treh uvodnih poročil o jeziku, kulturi, šolstvu in sredstvih javnega obveščanja, o čemer je govoril Tullio De Mauro; o družbeno gospodarskih vprašanjih, kar je obravnaval dr. Vladimir Klemenčič in o ustavno pravnih vprašanjih, o katerih je govoril Sergio Bartole. Konferenca bo danes pričela z delom ob 9. uri zjutraj.

nakovredni, ne glede na razlike... jezika. Člen 6 pa dodaja, da »republika štiti s posebnimi zakoni jezikovne manjšine«. In končno člen 21, po katerem ima »vsako pravico, da svobodno izpoveduje svoje misli in prepričanje za besedo, pisanim ali katerikoli drugim oblikam».

Iz primerjave in uskladitve omejenih ustavnih norm sledi, da republika Italija ne sme privilegirati nobenega jezika na rova drugih jezikov. Tako tudi ne sme privilegirati italijansčine na račun manjšinskih jezikov. Republika Italija je dolžna odstranjevati vse zapreke, ki onemogočajo državljanom enakopravno sodelovanje v političnem in družbenem življenju države. V teoriji bi se omenjene zapreke lahko odstranjevale tudi tako, da bi enostavno forsirali uporabo enotnega jezika. Toda to je izrecno prepovedano po ustavi in je torej republika Italija dolžna za jamčiti vsem državljanom možnost uporabe različnih jezikov, saj bi sicer odpadla možnost svobodnega medsebojnega jezikovnega sporazumevanja. Republika ustava nikjer ne omejuje plurilingvizma. Nasprotno: člen 21 izrecno poudarja pravico do svobodnega izražanja.

Demokratsko lingvistično izobraževanje predstavlja premostitev dveh velikih težav v kulturnem življenju, in sicer primerno okrepitve teoretičnih struktur in kvalitativno izboljšanje učnega kadra. Demokratsko lingvistično izobraževanje predstavlja tudi obstoj resnih šolskih struktur, ustreznih raziskovalnih središč in podobnih ustanov, ki jih danes v Italiji občutno privarčuje. K uresničitvi takih struktur mora po vsem tem težiti vse demokratično gibanje v državi.

Demokratska vzgoja nujno vodi k spoštovanju jezikovnih raznolikosti in različnih lingvističnih izrazoslovij. Monolingvistična vzgoja od vzema nasprotno šoli ogromne možnosti didaktičnega delovanja, saj učni le, kako je treba izpovedati do ločen pojem. Demokratična šola pa bo morala učiti, kako je mogoče izpovedati posamezne pojme. Pojem se lahko izpoveduje z risbo, s petjem, deklaracijo, mimiko; v angleščini, turščini, piemontskem ali sicilskem narečju; enostavno ali s skrotovljenimi stavkom, z antičnimi izrazi ali neologizmi, z vzvišenimi ali plebejskimi izrazi, v strokovnem žargonu, kakor govori politični vodja ali policist, kronist ali pedagoški župnik. Vseh ga lahko izpovemo tudi močle.

Vsakišno sklepanje o jeziku kot izražnem sredstvu nas nujno privede do sklepanja o šoli. V ta okvir pa spada tudi sklepanje o vprašanji etnično-lingvističnih manjšin. Lenih učni, da enostavna obramba etnično-lingvističnih izročil utegne zavesti na pot nacionalizma. Ta nevarnost pa odpade, če se boj za lingvistične in civilne pravice manjšin vključi in istoveti z bojem za demokratizacijo šolskih struktur in za dosego cilja, da bo postala šola sedež stalne kulturne revolucije, odprt za vse skupine, kar je nujna predpostavka za prehod v brezrazredno družbo.

Taka šola je najučinkovitejšo sredstvo za ohranitev in razvoj manjšinskih kultur in jezikov. Hkrati je taka šola sito, ki združuje razne reakcionarne pojave, ki bi se morebitno prikradli v prizidevanje za dosego manjšinskih pravic.

Kdor se odloči za nastop na tem bojišču, bo najbrž izgubil nekaj dvomljivih prijateljev. Toda če se njegov boj za dosego etnično-lingvističnih pravic manjšine prelevi v boj za demokratizacijo šole, ki naj postane plurilingvistična, ta si bo pridobil za sopotnika in soborca celotno mednarodno demokratično gibanje.

Ettore Passerin D'Entreves

(Nadaljevanje s 4. strani)

kakor tudi splošne norme družbene prava, ki naj težki k ustvarjanju družbe, slonče na načelu sodelovanja (participacije).

Prvi korak na tej poti sta samouprava šolskega sistema manjšin in kulturnih ustanov. Toda res je tudi, da ni prostora za sodelovanje v sistemu manjšinske zaščite, ko se državna oblast vtirajno olova s hem centralizma. To je prim- v Italiji.

Proces ustvarjanja sistema svobodnih in družbenega sodelovanja odpira namreč vprašanje krajevne samouprave in avtonomije, kajti samo približevanje organov oblasti jedru ozemlja, kjer prihaja do interesnih konfliktov, omogoča tudi njihovo bolj demokratično reševanje.

Na koncu ugotavlja poročevalec, da je prišel do svojih zaključkov na osnovi izkušnje zahodne Evrope in se prepričal, da grede v smeri teh zaključkov predvsem vzhodnoevropske družbe (vsaka s svojimi specifičnimi značilnostmi) — Jugoslavija, Češkoslovaška, Sovjetska zveza. Zaradi narodnostnih vprašanj so se te države usmerile k federalističnemu sistemu državne organizacije, a tudi to ne zadoča. Gre za vprašanje političnega sistema, posebno v primeru Jugoslavije, ki je uskladiła svojo federalistično ureditve z izrazitimi pojavi družbene avtonomije.

Reševanje manjšinskih vprašanj postavlja skratka vprašanje premoščanja centralističnega sistema in interesne homogenosti, kjer naj se družbeno sodelovanje izpoccinirca z zaščito pred vsakršno diskriminacijo, kar ne izključuje sistema avtonomij in vključuje.

Tullio De Mauro

(Nadaljevanje s 4. strani)

vsak jezik, predstavlja svojstven način medsebojnega obveščanja. Družba, ki zeli ohraniti razredno porazdelitev, bo zato uvajala in urtervala monolingvizem. Ta ji omogoča nadzorstvo nad vzgajanjem državljanov, zlasti mladih, hkrati s tem pa ji daje na razpolago ključ, s katerim uravnava širino prehod, čez katerega prehajajo množice, ki naj bi obnovljale družbo.

V Italiji se često govori in piše o demokratskih ciljih šolstva in lingvističnega izobraževanja. Toda kaj pravzaprav pomeni demokratični cilj? Izhodišče za vsako razpore o tem vprašanju je treba iskati v republiki ustavi. Ta se vsaj v treh členih ukvarja z vprašanjem jezika. Člen 3 na primer določa, da so si vsi državljani e-

Predsedstvo konference o manjšinah